

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ

2. OLAĞAN GENEL KURULU
ÇALIŞMA RAPORU

22 EKİM 1988
TÜRK-İŞ TOPLANTI SALONU

DİZGİ ve OFSET'e HAZIRLIK
Denk Ajans - 229 84 30 - 229 85 52

Baskı: EROĞLU OFSET - 136 37 95

İÇİNDEKİLER

Gündem	5
Yönetim Kurulu Onur Kurulu Denetleme Kurulu.....	6
Yitirdiklerimiz.....	7
Konuşma Metni	8
Giriş	15
Etkinliklerimiz	24
Örgütlenme Çalışmaları	25
İnsan Hakları Derneği 1. İnsan Hakları Kurultayı Kararları.....	32
"İnsan Hakları Günü" Nedeniyle İnsan Hakları Genel Başkanı Nevzat Helvacı'nın Basın Toplantısı.....	37
İnsan Hakları Derneğinin, genel af çıkarılması ve ölüm cezasının kaldırılması için açtığı kampanya dolayısıyla Genel Başkan Av. Nevzat Helvacı'nın Basın Toplantısı Konuşma Metni.....	40
Basın Açıklamaları	46
İrak Kürtlerinin Türkiye'ye Sığınmalarına İlişkin İnsan Hakları Derneği Genel Başkanı Nevzat Helvacı'nın Basın Toplantısı Metni.....	54
Basın Açıklamaları	58
İnsan Hakları Derneği Genel Merkezi 1987–1988 Yılları Gelir-Gider Durumu	60
İnsan Hakları Derneği Genel Merkezi 1989–1990 Yılları Gelir Bütçesi	61
İnsan Hakları Derneği Genel Merkezi 1989–1990 Yılları Gider Bütçesi	62

GÜNDEM

1. Açılış
2. Başkanlık Divanı'nın oluşturulması ve saygı duruşu
3. Genel Başkanın konuşması
4. Konukların konuşmaları
5. Yönetim Kurulu ve Denetleme Kurulu Çalışma Raporlarının okunması
6. Çalışma raporları üzerinde görüşmeler, dilek ve öneriler
7. Yönetim Kurulu'nun aklanması
8. Merkez Yürütme Kurulu, Genel Yönetim Kurulu, Denetleme Kurulu ve Onur Kurulu asil ve yedek üyelerinin seçimi
9. Kapanış

YÖNETİM KURULU

Genel Başkan	: Nevzat HELVACI
Genel Başk.Yrd.	: Leman FİRTİNA
Genel Sekreter	: Akın BIRDAL
Genel Sek.Yrd.	: İbrahim TEZAN
Genel Sayman	: İhsan ATAR
Üye	: Mahmut Tali ÖNGÖREN
Üye	: Yavuz ÖNEN
Üye	: Nuri KARACAN
Üye	: Bekir DOĞANAY
Üye	: Ülkü TOLUNAY
Üye	: Erol ÖZCAN

ONUR KURULU

Başkan	: Halit ÇELENK
Üye	: İbrahim AÇAN
Üye	: Gülten AKIN
Üye	: Suphi GÜRSOYTRAK
Üye	: Veli LÖK

DENETLEME KURULU

Başkan	: Vecihi TİMURROĞLU
Üye	: Neyyire ÖZKAN
Üye	: Latif KÜEY

YİTİRDİKLERİMİZ

Avukat Niyazi Ağırması	Dernek Kurucusu
Didar Şensoy	Dernek Kurucusu
Doktor Memduh Nam	İHD Ankara Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi
Yaşar Ceyhanlı	İHD Kayseri Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi
İsmail Türker	İHD Ankara Şubesi Üyesi

Saygıdeğer Konuklar,
Sayın Basın Temsilcileri,
Değerli Delege Arkadaşlarım,

İnsan Hakları Derneği'nin İkinci Olağan Genel Kuruluna hoş geldiniz. Hepinize saygı ve sevgilerimi sunuyorum.

Bugün burada Derneğimizin İki yılı aşkın bir süre içinde yaptığı çalışmaları, ulaştığı sonuçları tartışacağız. İnsan haklarının ulusal ve evrensel boyuttaki sorunları üzerinde duracağız. Bu sorunların çözümü için isteklerimizi, önerilerimizi dile getireceğiz. Genel Kurul, bu çalışmalar için elverişli bir platformdur. Bu platformdan çıkan sonuçlar, Derneğimizin her kademedeki yöneticilerine yol gösterici olacak, insan hakları savaşım-cılarına ışık tutacaktır. Çalışmalarımızın bu katkıyı sağlamasını bekliyor, insan haklarını gerçekleştirme sorumlunu taşıyanların bu ışıktan yararlanmasını ve buradan yükselecek sese kulak vermesini diliyorum.

Değerli arkadaşlarım,
Çağımız insan hakları çağıdır. Bugün insan hakları ve temel özgürlükler, evrensel bir çabanın ürünü olarak tüm insanlığın ortak ideali durumuna geldi.

İnsanın, salt insan olmasından ötürü doğuştan sahip olduğu hak ve özgürlükler, artık herkes tarafından korunup gözetilmesi gereken temel ilkeler olarak ulusal, bölgesel ve uluslararası kuruluşlarca benimsenen metinlerde güvencelere bağlandı. Bunlardan birisi, bu yıl 40. yıldönümünü kutladığımız İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'dir. 40 yıl önce Birleşmiş Milletler, Evrensel Bildiriyi ilan ederek, İnsan hak ve özgürlüklerinin ortak bir yaşam biçimi olarak benimsenmesi için tüm ülkelere çağrıda bulundu. Türkiye Cumhuriyeti İnsan Hakları Evrensel Bildirisini 6 Nisan 1949 tarihinde benimsedi ve 27 Mayıs 1949 tarihli Resmi Gazete ile ilan etti. O tarihte Bakanlar Kurulu, 10 Aralık gününü "İnsan Hakları Günü" olarak kabul ediyor ve Evrensel Bildiri'nin okullarda ve diğer öğretim kurumlarında okutulmasını ve yorumlanmasını kararlaştırıyordu. Bugün Resmi çevrelerde ve okullarda İnsan Hakları Günü'nün unutturulduğunu üzüntüyle belirtmek isterim.

İnsan Hakları Evrensel Bildirisi moral değeri çok yüksek olmakla birlikte yaptırım olmayan bir belgedir. Bu nedenle Birleşmiş Milletler, Bildirge'de Öngörülen hak ve özgürlükleri bağlayıcı hukuksal belgelere dönüştürme amacıyla iki ayrı sözleşme kabul etti. Bunlardan birisi, "Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi", diğeri de, "Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi"dir. 1966 yılında kabul edilip, 1976 yılında yürürlüğe giren bu sözleşmelerden birincisi 81 devlet tarafından, ikincisi ise 83 devlet tarafından benimsendi. Türkiye Cumhuriyeti, bu sözleşmeleri kabul eden devletlerarasında bulunmamaktadır. Daha fazla zaman geçirilmeden bu sözleşmelerin imzalanmasını ve onaylanmasını istiyoruz. Evrensel Bildiri'nin 40. yılında bu sözleşmelerin Türkiye tarafından da kabul edilmesi, ileride demokratikleşmenin pekiştirilmesine, dışarda ülkemizin saygınlık kazanmasına yardımcı olacaktır.

Değerli arkadaşlarım,

Demokrasi, halkımızın benimsediği bir yaşam biçimidir. İnsan Haklarının önündeki başlıca engellerden biri demokrasinin sık sık kesintiye uğratılmasıdır. Ülkemizde son 17 yılın 11 yılı sıkıyönetim altında geçti. Olağanüstü hal yönetimi, kimi illerimizde halen sürmektedir. Darbe dönemleri insan haklarının en çok ihlal edildiği dönemlerdir. Bu olgu gözden uzak tutulmamalıdır. 12 Eylül darbesi de bu konuda benzerlerinden geri kalmadı. Bu dönem içinde 650 binden fazla kişi gözetim altına alındı. Derneğimizin belirlemelerine göre 171 kişi işkencede öldürüldü, binlerce insan sakat bırakıldı. Baskı ve işkence altında alınan ifadelere dayalı olarak verilen cezalar, milyonlarca yılı buluyor, ölüm cezaları, İşin bir başka boyutunu oluşturmaktadır.

12 Eylül darbesinin tahribatı bununla kalmadı, yaşamın her alanında etkisini gösterdi. Bu etkinin en çok görüldüğü alanlardan biri, kuşkusuz hukuk alanıdır. Bu dönem içinde yasama yetkisini ulusun özgür istencinden değil, silahlarından alan 5 kişilik bir kurul, Anayasayı ve demokratik yaşamı düzenleyen öbür yasaları tümünden değiştirdi. Bugün toplumun hukuk alanında duyduğu sancının kaynağında bu olgu yatmaktadır. 1982 Anayasası hak ve özgürlükleri güvence altına alması gerekirken, onları önemli ölçüde sınırlandırdı, çoğu kez kullanılmaz duruma getirdi. Bu Anayasa'da istisnalar kural haline getirildi, asıl kural gözden kayboldu. Yürütmeyi güçlendirme gerekçesiyle, kişiyi devlete karşı koruması gereken Anayasa, devleti kişiye karşı koruma işlevini üstlendi. Bu Anayasa hak ve özgürlüklerin önünde ciddi bir engeldir. Türkiye'nin yeni ve demokratik bir anayasaya gereksinimi vardır. Bunun gibi demokratik yaşamı düzenleyen öbür yasalardaki antidemokratik hükümler ayıklanmalı, demokrasi çoğulcu,

katılımcı, açık ve çok sesli çağdaş özellikleriyle yaşama geçirilmelidir.

Burada yeniden gündeme getirilmiş olması nedeniyle, "Ceza Yasası Ön Tasarısı" üzerinde de kısaca durmak istiyorum. Adalet Bakanı, Komisyonca hazırlanan taslağın yakında Hükümete sunulacağını açıkladı. Bilindiği gibi Ceza yasaları, insan hak ve özgürlükleri yönünden anayasalar kadar önemlidir. Çünkü bu yasa, her gün, her adliyede uygulanmakta, birçok insanın yazgısını olduğu kadar, toplumsal gelişmenin yazgısını belirlemede de belirleyici rol oynamaktadır.

Ölüm cezasının ve düşünce suçlarının Anayasadan ve yasalardan çıkarılması, Anayasanın ve yasaların, bu açıdan da, üyesi bulunduğumuz uluslararası normlara uygun hale getirilmesi, demokratikleşmemizin zorunlu koşulu olmak gerekir. Ölüm cezasının kaldırılması ve ayrımsız bir genel af, halkın özlemidir. Halkımız, bu özlemi, kısa sürede toplanan imzalarıyla dile getirmiştir. Parlamento'ya sunulmuş olan bu özlem, olumlu bir yanıt beklemektedir. Bunun ülkemize kazandıracığı saygınlık büyüktür ve bunun parasal bir maliyeti de yoktur. Bu yönde atılacak her adım, uygarlık yolunda atılmış olacaktır.

Değerli arkadaşlarım,

Üzüntü ile belirtmek gerekir ki, işkence henüz Türkiye'nin gündeminden çıkarılabilmemiş değildir. Gerçi bu konuda iki ayrı sözleşmenin imzalanıp onaylanmasıyla olumlu adımlar atılmıştır. Bu olumlu gelişmeye karşın sorgulama yerlerine alınan kişilerden işkence gördüklerine ilişkin yakınmalar almaktayız. Gözetim altına alınan kişiler arasında, kuşkulu ölüm olayları sürüp gitmektedir. İşkencecilerle dolaylı anlatımlarla arka çıkan yetkililere rastlıyoruz. İşkence altında alınan ifadeler, yargı yerlerinde halen delil niteliğini koruyor. Bu koşullarda anılan sözleşmeler, göstermelik birer metin olarak kalıyor. Oysa bunlar artık, yasa niteliğinde iç hukuk metinlerine dönüştü. Bunların özenle ve titizlikle uygulamaya konulmasını istiyoruz.

Bu arada, güncel bir olay nedeniyle yaşama hakkına ve polisin silah kullanma yetkisine değinmek istiyorum. Bildiğiniz gibi, başında Tuzla operasyonu olarak adlandırılan eylemle, dört genç insan öldürüldü. Bu insanlar hakkında arama, yakalama ya da tutuklama kararının bulunmadığı da anlaşılmaktadır. Bu olay yaşama hakkının ne kadar hafife alındığını, resmi makamlarca ne kadar önemsiz sayıldığını gösteren somut bir örnektir. Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde ve özellikle Güneydoğu'da zaman zaman bazı kişilerin ölü olarak ele geçirildiği açıklanmaktadır. Ne demek-

tir ölü olarak ele geçirilmek? Bir yakalama emri varsa bu emir, ilgili kişi yakalanarak yerine getirilir, öldürülerek değil. Yerli yersiz silah kullanılarak insanların yaşama hakkının ortadan kaldırılması, önemsenemeyecek bir olay değildir. Bu olaylar göz önüne alınarak, silah kullanma yetkisini düzenleyen yasalar yeniden gözden geçirilmeli ve bu tür olayların eylemcilerinden yargı önünde hesap sorulmalıdır.

Cezaevleri, bugün giderek büyüyen, ağırlaştırılan sorunlarıyla önümüzde durmaktadır. Kimi sorunların çok basit çözümleri bulunmasına karşın, Adalet Bakanlığı sanki bu sorunların gündemde kalmasını istemesine, bu basit girişimlerden kaçınmaktadır. Bu tutum, özellikle siyasal tutuklu ve hükümlüleri direnişe iterek, onlar üzerinde baskı kurma amacıyla sürdürülmektedir. Dayak, coplama, hücreye kapatma, görüşme ve mektuplaşma yasağı gibi uygulamalar, tutuklu ve hükümlülerin gündelik yaşamı haline geldi. Böylece hükümlülerin, çoğu adli hata ile malûl cezalarına, yargı kararı olmaksızın yeni cezalar eklenmektedir. Tutuklu ve hükümlülerin, bu haksız uygulamalar karşısında insanlık onurlarını korumak için giriştikleri direnişler, bu baskıların yanı sıra, koşullu salıverilme hakkından yararlandırılmamak gibi ağır yaptırımlarla karşılaşmaktadır. Oysa uygar dünya bu sorunu çözmüştür. Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi'nin benimsediği minimum standart kuralların yürürlüğe konulması, bu konuyu sorun olmaktan çıkartacaktır. Bu konudaki ısrarlı isteklerimize artık olumlu bir karşılık bekliyoruz.

Saygıdeğer arkadaşlarım,

İnsan hakları yönünden önemli bir güncel sorun da sığınmacılar sorunudur. Bu sorun Türkiye için iki yönlüdür. Bir yönü ile Türkiye'den kaçıp, başka ülkelere sığınanlarla, öbür yönüyle başka ülkelerden kaçıp Türkiye'ye sığınanlarla ilgilidir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve onu izleyen uluslararası belgeler, zulüm altında bulunan herkes için sığınmayı bir hak olarak düzenlemektedir. 12 Eylül darbesinden sonra baskı, işkence ve haksız uygulamalardan ötürü yurt dışına çıkan ve orada uzun süreden beri siyasal sığınmacı olarak yaşayan insanlarımızın artık uygun koşullarda ve güven içinde ülkeye dönmeleri sağlanmalıdır. Başka ülkelerin siyasal göçmenlerimize gösterdiği insancıl yaklaşımı, bu ülke, kendi insanlarından esirgeyemez. Afganistan'dan göçmen getirip onlara sahip çıkan bir ülke, siyasal göçmen konumuna düşmüş kendi insanlarına da sahip çıkmalıdır.

Irak ve İran'ın baskıcı yönetimlerinden kaçıp, Türkiye'ye sığınan insanların, elverişsiz koşullar içinde buldukları hakkında bilgiler alıyoruz. Sığınma hakkına ilişkin olarak Türkiye'nin de taraf olduğu uluslararası

belgelerde başlıca iki ilke benimsenmiştir. Bunlardan birincisi sığınan ülkenin uyruklarıyla, sığınanlar arasında olabildiğince az ayırım gözetilmesi, ikincisi de ırk, din, dil ya da gelinen ülkeye göre sığınanlar arasında hiçbir ayırım yapılmamasıdır. Türkiye'ye sığınan insanların durumu ve içinde buldukları koşullarla ilgili kamuoyuna yeterli bilgi verilmemektedir. Derneğimiz tarafından yapılmak istenen inceleme engellendi. Irak'tan gelen sığınmacı Kürtlere yardım kampanyasını başlatmamız için yaptığımız başvurunun üstünden uzun bir süre geçmiş olmasına karşın, İçişleri Bakanlığınca henüz izin verilmedi. Sığınmacılar sorununun Türkiye için siyasal bir sorun değil, insani bir sorun olduğu konusundaki görüşümüzü koruyarak, bu konunun izleyicisi olmayı sürdürmeliyiz.

Hükümet, 28 Ocak 1987 tarihinde, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetlerini Koruma Sözleşmesi'nin 25. Maddesi uyarınca Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nun dilekçe alma yetkisini tanımış bulunmaktadır. Bireysel Başvuru Hakkı diye adlandırdığımız bu hak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın uygulandığı sınırlar içinde yaşayan insanlar için yeni bir haktır. Türü vesilelerle belirttiğimiz gibi bu hak, süre ve kapsam yönünden önemli ölçüde sınırlandırılmıştır. Derneğimiz bireysel başvuru hakkının kullanılmasını kolaylaştırmak üzere bir kitapçık hazırlattı ve ayrıca başvuru formlarını Türkçeye çevirerek isteyenlerin yararlanmasına sundu. Edindiğimiz bilgilere göre Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna 200'den fazla başvuru yapılmış, bunlardan ancak 8'i incelemeye değer bulunmuştur. Gelecek yıl, başvurunun 3 yıl ile sınırlandırılmış olan geçerlilik süresi uzatılacaktır. Hükümetten, bu konuda beyanını bildirirken başvurabilecek kişiler ve başvurulabilecek konular yönünden konulan çekinceleri kaldırmasını ve hakkın kullanılmasını kolaylaştırmasını istiyoruz.

Bugün ülkemizde yaşanan önemli sorunlardan biri de çevre sorunlarıdır. İnsanlarımızın sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı ciddi olarak tehdit altındadır. Çıkar gurupları, halkın sağlığıyla oynamaktan çekinmemektedirler. Hava kirliliği, deniz kirliliği, doğa kirliliği büyük ölçüde artmıştır. Zehirli ya da radyasyonlu çöp ithali, Karadeniz'e dökülen variller, iç sularımızda bekleyen gemi dolusu tehlike, gürültünün Almanya'dan Konya Ovasına taşınması, betonlaşan kıyılar ve kirlenilen sular, kısacası kimi kez çıkar için, kimi kez bilgisizlik ve bilinçsizlik yüzünden içinde yaşadığımız doğa öldürülüyor. Teknik üretim, yerleşme, kentleşme ve çıkara dayalı işlemler artık doğayı öldürmenin aracı olmaktan çıkarılmalıdır.

Bugün geçerli politikayla, insan sağlığı, alınır satılır bir meta, devlet kurumlarında tedavi bir lüks durumuna getirildi. Yoksul halkın ilaç ve has-

tane masraflarını karşılama olanağı kaldırıldı. Çoğu hasta tedavi verme ölümü bekler duruma sokuldu. Sağlıklı yaşama hakkının Önündeki tüm engeller kaldırılmalıdır.

Değerli arkadaşlarım,

Dünyadaki sömürü oldukça, haksızlık da olacaktır. Haksızlık oldukça hak savaşımı da sürecektir. Derneğimiz hak savaşımının önemli bir aracı haline geldi. Bugün yurt içinde ve yurt dışında kazandığı saygınlık olaylara nesnel yaklaşımından, gerçeği belirleyip söylemedeki titizliğindedir. Gerçi henüz kendisinden beklenen tüm istekleri karşılayabilecek biçimde kurumlaştığımız ve örgütlendiğimiz söylenemez. Maddi olanaksızlıklar nedeniyle gerçekleştirilmesi olanaklı birçok etkinliğe el atılamamıştır. Bütün bunlara karşın Derneğimiz, bugün ele aldığı konular, çalışmaları ve etkinlikleri itibariyle övünebileceğimiz bir düzeydedir. İşte bundan ötürüdür ki, Danimarka'da uluslararası ödüle aday gösterilmiştir. Derneğin bu konuma ulaşmasında katkısı bulunan herkese teşekkürlerimi sunuyorum. Daha büyük başarılar için el ve gönül birliği içinde çaba harcanacağına inanıyorum.

Yinelemeye gerek yok ki, dernek biçiminde örgütlenmiş bir kuruluşuz. Ona başka bir işlev yükleyemeyiz. Değişik görüş ve düşüncelerdeki üyelerimizi, yani bizleri bir araya getiren ortak nokta, dernek tüzüğünde yazılı amaçtır. Bu amaç etrafında kenetlenmeliyiz. İşimiz güç, yükümüz ağırdır. Sorunlarımızı yapıcı bir yaklaşımla çözmek kendi elimizdedir. Bu nedenle birliktelik, gücümüzü arttıracaktır. Bizi kusurlarımızdan arındıran, bizim dinamizmimizi artırmanın aracı olacaktır. Bu nedenle eleştirilere ve önerilere açığız, onlara gereksinmemiz var. Ankara Şube Başkanımız Erdost'un bültenimizin son sayısındaki yazısını okudum. Bu konuda söylemek istediklerimi o yazıda bir edebiyatçı ustalığıyla dile getirdiğini gördüm. Aynı düşünceleri paylaştığım için o yazıya gönderme yaparak bu konuyu noktalıyorum.

Bir konuya daha değinerek sözlerimi bağlamak istiyorum. Birleşmiş Milletler, hükümetler dışı insan hakları örgütlerinin kurulmasının özendirilmesi ve kurulmuş olanların desteklenmesi konusunda aldığı bir çok karardan birisinde, bağımsız çalışabilmelerini sağlamak amacıyla, bu örgütlerin hükümetlerden izin almadan kurulmasını kararlaştırdı. Bugün Dünya İnsan Hakları Federasyonu'na üye 41 Federe dernekten 39'u izin almadan kuruldu. Derneğimizin kuruluşundaki serüveni biliyorsunuz. Bırakalım izin almadan kurulmayı, ülkemizde, insan hakları savunucuları korumasız duruma düşürülmüşlerdir. İnsan hakları savunucularını savunmasız bırakmak, insan hakları-

nı savunmasız bırakmakla eş anlamlıdır. Oysa insan haklarını savunmak herkesin en doğal hakkıdır.

Bunları, önceki birçok örneğine ek olarak Derneğimizin kapatılması ve Genel Yönetim Kurulu Üyelerinin cezalandırılması amacıyla açılan bir dava nedeniyle söyleme gereği duydum. Derneğin Birinci Olağan Genel Kurulu'nda ayrımsız bir genel af için ve ölüm cezalarının kaldırılması amacıyla bir kampanya açılması kararlaştırıldı. Yönetim Kurulumuz bu kararı yaşama geçirdi ve bu istekleri içeren 150 bini aşkın imzayı Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na sundu. Basın Savcılığı, bu isteklerin dernek amacı dışında, siyasal içerik taşıdığı gerekçesiyle derneğin kapatılması ve yöneticilerinin cezalandırılması isteğiyle bir dava açmış bulunuyor. İnsan hakları savunucuları korunmasız olmasalardı, demokrasi tüm kurum ve kurallarıyla yürümekte bulunsaydı, düşünce özgürlüğü önündeki yasal ve eylemli engeller kaldırılmış olsaydı, elbet böyle bir dava yargı organını ve bizleri uğraştırmazdı. Bu davada istenilen ceza önemli değildir, yaklaşım önemlidir.

İnsan Hakları Derneği'nin, bir siyasal parti gibi ve bir siyasal partinin iktidar olma amacına benzer amaçları olmadığı, olamayacağı, açıktır. Derneğimiz siyasal bir örgüt değildir, ölüm cezasının kaldırılması gibi, genel af gibi, insan haklarını doğrudan ilgilendiren konularda, siyasal parti yöneticilerine ve bu arada TBMM Başkanına, görüş, istek ve özlemlerini iletmesi, dar anlamda "siyaset yapmak" olarak nitelendirilemez. Derneğimiz insan haklarını savunmak, insan onurunu korumak ve insanlık-dışı uygulamalara karşı durmak için savaşıyor. Bu çaba ne kadar siyaset ise, doğal ki, İnsan Hakları Derneği o ölçüde de siyaset yapmış olacaktır. Bunu yasaklamaya, önlemeye, engellemeye çalışmak, insan olmayı, insanlık onurunu engellemeye çalışmak olacaktır.

GİRİŞ

Değerli Konuklar
Değerli Delegates
Basının ve TRT'nin değerli temsilcileri,

Derneğimizin kuruluşundan bu yana iki yılı aşkın bir zaman geçmiştir. Ne var ki ülkemizde insan hak ve özgürlüklerinde, iyileşme düzeyinin değiştiği pek söylenemez. Buna karşın Derneğimiz, insan haklarının kazanılması, korunması ve savunulması yolundaki çalışmalarını kesintisiz sürdürmüştür.

İnsan haklarının korunmasına ve geliştirilmesine yönelik mücadele, insanca yaşayabilmeye ve bu yaşam biçiminin kurumlaştığı demokratik bir rejimle bütünleştirilmesine bağlıdır. Bu da insan hakları ile demokrasinin et ve tırnak gibi ayrılmaz bütünlüğü ile ilgilidir. O nedenle, insan haklarının düzeyi birleşik kaplar gibi demokrasi düzeyi ile bir koşutluk gösterir. Bizim nasıl bir demokrasi İstedüğimizin karşılığı, demokratik hak ve özgürlüklerin eksiksiz kullanıldığı bir toplum düzeyinde vardır. O da, demokrasinin çoğulculuk, katılımcılık, eşitçilik niteliğinin gelişmesiyle halkın doğrudan söz ve karar sahibi olduğu bağımsız, demokratik ve laik bir toplum düzenidir. Yargının bağımsızlığı ve hukukun üstünlüğü demokrasi ve İnsan haklarının bir güvencesidir.

Derneğimizin yaklaşık 1,5 yıllık çalışma döneminde gösterdiği tüm çabalara karşın, Türkiye'de insan hakları ciddi bir gelişme göstermemiştir. Her alanda insan hakları ihlalleri sürüp gitmektedir.

Toplumların uzun ve çetin mücadelelerinin ortak ürünü olan ve evrensel bir nitelik kazanmış temel hak ve özgürlükler, insanlığın ortak bir mirasına dönüşmüştür. Bu ortak miras uluslararası sözleşme ve bildirimlerle de kalıcılık kazanmıştır. Türkiye bu belgelerin bir bölümünü imzalamış ve onaylamıştır.

Böylece bazı yükümlülükler altına girmiştir. Ancak, çok önemli bazı belgeler onaylanmamıştır. Gündemde duran yoğun insan hakları sorunu, imzalanmış ve onaylanmış belgelerin öngördüğü yükümlülüklerin yerine getirilmediğini ortaya koymuştur. Yükümlülüklerin tam anlamıyla yerine getirilebilmesi, ancak insan haklarına ve temel özgürlüklere saygılı, demokratik bir toplum kurulmasıyla olasıdır. Ama halen ölüm cezasının tartışılıyor, işkencenin gündemde kalıyor ve cezaevlerindeki kanayan yaranın dinmiyor olması; düşüncenin yargılanıyor, örgütlenmenin ağır cezalara çarptırılıyor, basın-yayın ve kültür yaşamı çağın çok gerilerine çekilmek isteniyorsa, bütün bunlar ilkel, baskıcı ve faşist bir dünya görüşünün insan haklarına bakışını göstermektedir.

Derneğimiz, amacına yönelik çalışmalarında ilke olarak, İnsan hakları ihlallerine tepki göstermekle yetinmemiş, aynı zamanda onun ekonomik, toplumsal nedenlerine eğilmeyi ve bu nedenlerin giderilmesini sağlayacak demokratik yasal değişikliklerin gerçekleşmesi için uğraş vermiştir. Bugün, düşünce özgürlüğünün ve örgütlenme hakkının kullanılmaması, insan haklarının önündeki en önemli engellerden birini oluşturmaktadır.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi 40. Yılında

Bu yıl İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 40. yılıdır. 1948 yılı insanlık onurunu ve saygınlığını yok eden ve insan haklarını çiğneyen rejimlerin yol açtığı 2. Dünya Savaşı'nın yıkıntıları üzerinde yeni bir dünya yaratmanın dönüm noktasıdır. Bu tarihte; Dünya'da barış, özgürlük ve insan haklarına saygı ideallerine bağlı ülkelerin, işbirliği yapmak amacıyla kurdukları Birleşmiş Milletler eliyle, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ilan edilmiştir. Tüm dünya halklarının insan hak ve özgürlüklerine olan saygı ve inancından kaynaklanan bu belge, insanlığın ortak ideallerini dile getiren ilk evrensel belgedir.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, tarihsel gelişimi içinde klasik haklar ile toplumsal ve ekonomik hakları bir bütünlük içinde ele alarak herkese eksiksiz tanıyan ilk evrensel belge olmuştur. Böylece kişi hak ve özgürlüklerinin ancak toplumsal hak ve özgürlükler temeli üzerinde gerçekleşebileceği anlayışı da evrenselleşmiştir.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, "Tüm insanlar özgür, onur ve haklar açısından eşit doğar" diye başlar. Ne var ki aradan 40 yıl geçmiş olmasına karşın, Türkiye'deki insan hakları, Bildirge'nin birinci maddesine bile aykırılık taşımaktadır.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, tanıdığı hak ve özgürlükleri, hukuksal güvenceye bağlamamış olmakla birlikte, yüksek moral bağlayıcılığı olan bir belgedir. Öngördüğü hak ve özgürlüklere aykırı uygulamaların yaptırımı, tüm insanlığın vicdanında mahkûm edilmektedir. 1949'da Bildirgeyi ilan ederek öne sürdüğü hak ve özgürlükleri etkin biçimde tanıyıp gözetme yükümlülüğü üstlenmiş olan Türkiye'nin bu yükümlülüğü bugüne değin tam anlamıyla yerine getirdiği söylenemez. Bildirge'nin öngördüğü hak ve özgürlük demetini oluşturan 30 maddeye, kimileri var kimileri yok sayılarak ve de istenildiği gibi yorumlanılarak yaklaşılmamalıdır.

Türkiye İşkence Sözleşmelerine Uymalıdır

İşkence konusu, Türkiye'de son yılların en güncel ve yaşamsal sorunu olmuştur. Yurt içi ve yurt dışı tartışmalara ve raporlara konu edilmiştir. İşkencenin bu dönemde bir sorgulama yöntemi olduğu yadsınamaz. Binlerce insan işkence görmüştür. İşkencede ölenlerin sayısı yüzleri, sakat kalanların sayısı da kesin saptanamamakla birlikte binleri bulmuştur. İşkenceye Karşı Avrupa ve Birleşmiş Milletler Sözleşmeleri'nin imzalanmış ve onaylanmış olması, işkenceye karşı bir adım kabul edilebilir. Ama işkence uygulamalarının sürdürülmesine ilişkin bulgular, bu sözleşmelerin imzalanmış ve onaylanmış olmasını işkenceye karşı mücadele ve son verme konusunda yeterli kılmamaktadır. İşkenceye Karşı Avrupa Sözleşmesi'nin Avrupa Konseyi üyesi 7 ülkenin parlamentolarında onaylanarak 1 Şubat 1989'da yürürlüğe girmesi söz konusudur. Bu nedenle, İşkenceye Karşı Avrupa Sözleşmesi'nin bugüne değin yürürlükte olmadığı ileri sürülebilir. Ama imzalanmış ve onaylanmış olup 1987 Haziran ayından beri yürürlükte olan Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Sözleşmesi'nin öngördüğü hükümlere uyulmamasının gerekçesi gösterilemez. Nitekim bu sözleşmenin 15. Maddesi uyarınca, işkence altında anlatımların sanık aleyhine delil sayılamayacağı, sadece işkence yapan aleyhine delil oluşturacağı öngörülmüşken, halen sürmekte olan davalar işkence anlatımları üzerine kurulmuştur. Çağımızın en büyük insanlık suçu ve ayıbı olan işkenceye karşı tutum ikiyüzlü bir yaklaşımla sürdürülemez. Resmi çevreler işkenceyi özendirici tutum ve davranışlardan kaçınmalı, ciddi, caydırıcı önlemler alınmasını sağlamalıdır. Geçtiğimiz günlerde Uluslararası Af Örgütü'nün Raporu'nda Türkiye'de işkencenin halen sistematik ve sorgulama yöntemi olarak sürdürülmesinin belirtilmiş olması dikkat çekici, o denli de uyarıcıdır. Bu ayıptan kurtulmak, Sözleşme hükümlerini yerine getirmek ve kesin çözümlere ulaştırmak ebetteki siyasal iktidarın görevidir.

Kanayan Yara Cezaevleri

Türkiye'de cezaevleri sorunu da 8 yıldır dinmeyen bir acıya dönüşmüştür. 8 yıldan bu yana bu sorun büyüyerek Türkiye'nin gündeminde yerini korumuştur. Beslenme, havalandırma, görüşme, giyim, haberleşme, sağlık ve kültürel olanaklardan yararlanabilme konuları halen insanlık onuruna aykırı bir biçimde inatla sürdürülmektedir. Cezaevlerindeki uygulamalar ve insanlık dışı koşullar hem cezaevlerinde yatan tutuklu ve hükümlüler, hem de onların dışarıdaki yakınları için işkenceye dönüştürülmüştür. Kimi zaman görece iyileşmeler görülmekle birlikte, herhangi bir cezaevindeki sorun tüm cezaevlerine baskı biçiminde yansımakta bazen de cezaevlerindeki yönetim değişikliği, uygulamada değişikliklere neden olmaktadır. Nitekim Bursa, Aydın, Eskişehir, Diyarbakır ve Gaziantep Cezaevlerindeki son uygulamalar bunun somut örneklerini oluşturmuştur.

Cezaevlerindeki koşulların ve uygulamaların Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi tarafından benimsenen, "Tutuklu ve Hükümlülere Muamelede Uyulması Gerekli Asgari Standart Kurallar"a uyulması ile çözülebileceği açık iken ve bu konu kaç kez Derneğimizce istenmiş ve yinelenmişken çözümü yolunda olumlu bir adım atılmamıştır. Çoğu kez sorunun çözümünü aramak yerine, "Tek tip elbise zorunluluğu ve 1 Ağustos Genelgesi" ile sorun daha da ağırlaştırılmıştır. Kısacası, cezaevlerindeki hükümlü ve tutuklulara karşı davranış böylece yargı kararı olmaksızın ikinci bir cezalandırmaya dönüştürülmüştür.

Ölüm Cezası Anayasa ve Yasalardan Çıkarılmalıdır

Günümüzde, insan haklarının temelini oluşturan yaşama hakkı, ölüm cezası ile sürekli tehdit altında tutulmaktadır. Yaşama hakkı, dokunulmaz ve sınırlama getirilemez bir haktır. İnsan kişiliğini, onurunu, beden tamlığını korumayı görev olarak üstlenen bir hukuk anlayışı insanı yok etmeyi kabullenemez. Hukuk, insan haklarına dayanmak zorundadır. Hukukun öncül görevi de önce yaşam hakkını korumaktır. Oysa 1980–84 yılları arasında 50 kişi idam edilmiştir. Bugün de idam cezasına çarptırılmış 216 insanın dosyası Meclis'de onay beklemektedir. Bu durum ayrıca ağır bir işkenceye dönüşmüştür. Uygur dünyada ölüm cezaları terk edilmiştir. Avrupa Konseyi ülkeleri, "İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Sözleşme"ye ek 6 Numaralı Protokolü benimsemiştir, ölüm cezasının kaldırılmasına ilişkin

bu protokolün Türkiye'de de onaylanmasını, ölüm cezasının Anayasa ve Yasalardan çıkartılmasını İstiyoruz.

141-142 ve 163. Maddeler Kaldırılmalıdır

Düşünce ve örgütlenme özgürlüğü üzerindeki baskı ve engeller ikelliğin bir simgesi olarak ülkemize damgasını vurmuştur. Demokratik rejimin vazgeçilmez koşulu ve insan haklarının başında gelen düşünce ve örgütlenme özgürlüğünü yasaklayan 141-142 ve 163. maddeler kaldırılmalıdır. 12 Eylül döneminde sadece 141 ve 142. maddelerden ötürü 70 binden fazla insan yargılanmıştır. Düşünce açıklama suçundan 750 yıl ağır hapis cezasına çarptırılan dergi yöneticileri, 8 yıldan beri cezaevlerinde yatmaktadırlar. 141-142. maddelere aykırı eylemde bulunmaktan ötürü günlük bir gazete toplatılmış, yayınlanmakta olan çok sayıda dergiye de yasaklama getirilmiştir.

Yetkililerce yapılan açıklamalarda, ölüm cezası ile 141-142 ve 163. maddelerin referanduma sunulacağı belirtilmiştir. Yaşam hakkının, düşünce ve örgütlenme özgürlüğü gibi temel hak ve özgürlüklerin referandum konusu yapılmak istenmesi, o rejimin demokrasi ve insan haklarına yaklaşımını ele verişidir.

Uyrukluk Hakkı

Türkiye'de yaşanan olağanüstü dönemin ve koşulların insan haklarına aykırı uygulamalarının başka ve önemli bir sonucu da birçok insanın yurttaşlık hakkını yitirmiş olmasıdır. Olağanüstü dönemden ötürü yurt dışına çıkmak ve orada yaşamak zorunda bırakılan ve değişik statülerde bulunan yaklaşık 30 bin insanımız yıllardır yurt özlemi çekmektedir. Bunlardan 14 bini yurttaşlık haklarını da yitirmişlerdir. Oysa 1982 Anayasası hiçbir Türkiye Cumhuriyeti yurttaşının, yurduna bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça yurttaşlıktan çıkartılamayacağını hükme bağlamıştır. Bu açık hükme karşın, 1981 yılında "T.C.'nin iç ve dış güvenliği aleyhine eylemde bulunmak" gibi içeriği belirsiz ve keyfi uygulamalara olanak tanıyan gerekçelerle, Türk uyrukluğunun yitirilmesine neden olunmuştur.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 15. maddesi herkesin bir uyrukluğa hakkı olduğunu ve kimsenin keyfi olarak uyrukluğundan yoksun bırakılamayacağını öngörmüştür. Ayrıca, Uluslararası uyrukluk hukuku da herkesin bir uyrukluğa bulunması ilkesini benimsemiştir. Buna karşın, yurttaşlık hakkının

yitirilmesine ilişkin işlemler, yurttaşlarımızla ilgili alınan karar, yargı kararı olmaksızın siyasal organ tarafından verilmiş yönetsel bir karardır.

Olağanüstü koşullar ve olağan dışı yargılamalardan ötürü, güvenli ve adil yargılanmayacakları düşüncesiyle yurt dışına çıkararak siyasal sığınma aramak zorunda kalan ve bu arada uyrukluğunu yitirenlerin, Türkiye'ye güvenli dönüşleri ve adil yargılanma koşullarının yaratılması önümüzde duran önemli sorunlardan biridir.

Çalışma Hakkı ve Çalışma Yaşamı Demokratikleştirilmelidir

Temel hak ve özgürlüklerin ayrılmaz ve en önemli bir parçası olan çalışma hakkının ihlali de bu dönemde hak ve özgürlüklere yapılan açık bir saldırı niteliğine dönüşmüştür.

Bilindiği gibi çalışma hakkı bütün insan hakları belgelerinde yer almaktadır. Bu hak çalışmak isteyen herkesin niteliğine uygun iş sahibi olmasını, sağlıklı ve güvenilir çalışma koşullarını, iş güvencesini, tüm çalışanların örgütlenme hakkını kapsar. Çalışma hakkının bir yandan devlete, bir yandan da öteki tüzel ve gerçek kişilere karşı korunması gerekir. Bu hakkın yaşam hakkı ile de yakın bir bağlantısı vardır. Bu nedenle yaşamsal bir niteliği bulunmaktadır.

İnsan hak ve özgürlüklerinin ihlalinin baştaki nedenlerinden biri egemen güçlerin içine düştükleri ekonomik ve siyasal bunalımdır. Cumhuriyet tarihinde emekçi kitlelerin içine düşürüldüğü en bunalımlı dönem 1980'den sonra yaşanmıştır. Bu dönemde demokrasinin vazgeçilmez kurumları olan siyasi partiler, sendikalar, demokratik halk kooperatifleri, Kültür-meslek kuruluşları, dernekler, ya kapatılmış, ya da etkisizleştirilmiştir. Sonuçta 1980 öncesi ücretlilerin ulusal gelirden aldıkları pay yüzde 37'den yüzde 16'ya, tarımın payı da yüzde 29'dan yüzde 16'ya düşmüştür. Buna karşın, sermaye güçlerinin ulusal gelirden aldıkları pay da yüzde 34'den yüzde 67'ye ulaşmıştır. Kısacası 24 Ocak kararları başta işçi sınıfı olmak üzere bütün emekçilere baskı, işkence, cezaevleri ve engelsiz bir sömürü düzeni getirmiştir. İşsizlik, açlık, yoksulluk yaygınlaşmış, toplum derin bir suskunluğa mahkum edilmiştir.

Çalışma hakkı çerçevesinde, binlerce insan 1402 Sayılı Sıkıyönetim Yasası ile bu dönemde ya sıkıyönetim komutanları tarafından görevinden alındı ya da bu yasa tehdidiyle istifa ve emekliliğe zorlandı. Bu durumla karşı karşıya bırakılan insanların birçoğuna ilişkin bir soruşturma ya da dava açılmamış, ama ömür boyu kamu görevinden yoksun bırakılmışlardır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde yer alan, "Kamu görevlerine eşitlikle girebilme hakkı" hiçbir hukuksal dayanak olmaksızın alt üst edilmiştir. Bu haksızlık bütün sonuçlarıyla gecikilmeden giderilmelidir.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER

Derneğimizin uluslararası kuruluşlarla resim ilişkileri, İçişleri Bakanlığı'nın izni ve Dışişleri Bakanlığı'nın da bilgisi içinde yapılması gerektiğinden henüz doğrudan gerçekleşmemektedir. Ama bu durum Türkiye'ye gelen kişi ve kuruluşların Derneğimizi ziyaret etmelerine engel oluşturmamaktadır. Bu nedenle yaşadığımız bu dönemde yoğun bir ziyaretler trafiği yaşanmıştır.

Uluslararası Af Örgütü, Helsinki İzleme Komiteleri, Dünya İnsan Hakları Federasyonu, Avrupa Parlamentosu, Uluslararası Sendika ve Öğretmen Kuruluşları temsilcilerinin Türkiye'ye gelişlerinde, derneğimiz, programlarında sürekli yer almıştır. Bunun yanısıra, Başkent'te bulunan Avrupa Topluluğu'na üye ülkelerin, diplomatları da elçilikleri ile Dernek arasında bir köprü kurmuşlardır.

Uluslararası İnsan Hakları kuruluşlarının aylık ve yıllık raporlarında Türkiye eksik olmamıştır. Türkiye'deki insan hakları ihlalleri bu raporlarda sürekli yer almıştır. İlgili raporlar izlenmiş ve Türkiye ile ilgili bölümleri İnsan Hakları Bülteni aracılığıyla üyelerimize duyurulmaya çalışılmıştır.

İnsan haklarına evrensel niteliği ile bakan yurt dışındaki kuruluşlar düzenledikleri toplantılara dernek yöneticilerini de çağırmışlardır. Ne var ki bu toplantılara katılma için yine, Bakanlık izni gerektiğinden, yöneticiler dernek adına değil, kendi adlarına katılabilmişlerdir.

PANELLER - AÇIK OTURUMLAR - ve - TOPLANTILAR

Derneğimiz bu çalışma döneminde de insan hak ve özgürlüklerine yönelik bir dizi açık oturum, panel ve benzeri toplantılar düzenlemiştir. Bu doğrultuda Birinci İnsan Hakları Kurultayı, Genel Af Çıkartılması ve Ölüm Cezalarının Kaldırılması, Filistin Sorunu ve İnsan Hakları, İnsan Hakları ve Demokrasi, İnsan Hakları ve 12 Eylül, 1402'likler Öğretim ve Çalışma Hakkı Kurultayı ile Genel Af Çıkartılması ve Ölüm Cezalarının Kaldırılması Kampanyası çerçevesinde toplantılar düzenlenmiş ve Mülkiyeliler Birliği Konferans Salonu'nda da 4 hafta cumartesi günleri söyleşileri yapılmıştır.

2. KURULUŞ YILDÖNÜMÜZ DİKİLİ'DE KUTLANDI

Derneğimizin 2. Kuruluş Yıldönümü Dikili'de kutlandı. Derneğimizin Kuruluş günü olan 17 Temmuz, bu yıl Dikili festivaline rastladı. Festival

nedeniyle Belediye Başkanlığı tarafından Dikili'de oluşturulan barış, demokrasi, insan hakları platformunda bu yıl derneğimiz de yer aldı. İzmir şubemiz tarafından İnsan Hakları Derneği sergisi açıldı. Genel Merkezimiz tarafından da İnsan Hakları Paneli ve İnsan Hakları Gecesi düzenlendi. Etkinliklerimiz uluslararası bir nitelik kazandı. Çünkü Festival nedeniyle Dikili'de bulunan yabancı heyet temsilcileri derneğimizin etkinliklerine de katıldılar. Etkinliklere dernek üyesi parlamenterlerin çoğunun ve şubelerimizden gelen temsilcilerin de katılımı kuruluş yıl dönümümüzün amacına ulaşmasına neden oldu.

TÜZÜK KURULTAYI ANKARA'DA TOPLANDI

Derneğimizin her geçen gün nitelik ve nicelik olarak büyümesi ve güçlenmesi bizi tüzüğümüzü yeniden ele almaya ve bir takım gereksinmelere karşılık verici yapılanmaya zorladı. Bu bağlamda, Ankara'da Birinci Olağanüstü Kongre toplanarak, yeni değişikliklere gidildi. Toplantı salt tüzük kongresi olmaktan çıkarılıp, sorunlarımızın hep birlikte yeniden gözden geçirilmesi için de bir fırsat oldu. Değişikliklerle birlikte dernek tüzüğü İzmir şubemizin katkılarıyla yeniden basıldı.

ANNELERE ONUR BELGELERİ VERİLDİ

Anneler Günü olarak anılan 8 Mayıs'ta Dernek Genel Merkezi ile şubelerimizde "Demokrasi ve insan hakları mücadelesinde evladını yitirmiş, ya da o yolda evladı cezaevlerine düşmüş binlerce anneden adları ve adresleri saptanabilenlere" bütün anneler adına simgesel olarak "Annelik Onur Belgesi" verildi. Toplantıya gelemeyen kimi anneler de ziyaret edilerek onur belgeleri kendilerine, evlerinde verildi.

İŞKENCE TEDAVİ ve REHABİLİTASYON MERKEZİNE DOĞRU

Bilindiği gibi işkenceyle binlerce insan sakat bırakılmıştır. İşkencenin yapıldığının saptanabilmesi ne denli önemli ise, işkencenin tedavisi de o denli önemlidir. Derneğimize onlarca insan başvurarak işkence gördüklerini belirtmiş ve işkence izlerini göstermişlerdir. Derneğimize bu konuda başvuranlara yardımcı olabilmek için sürekli Türk Tabipler Birliği Merkez Konseyi ile Ankara Tabip Odasıyla ilişki içinde olunmuştur. Her iki oda yöneticileri ilgi ve yardımlarını esirgemediler. Geçici ve yeterli olmayan önlemler yerine, sürekli

ve kalıcı, tedavi-iyileştirme yolu aranmış, bu yolda işkence tedavi ve rehabilitasyon merkezî ile çözüm bulunabileceği sonucuna varılmıştır. Bu doğrultuda yurt içi ve dışında çalışmalara girildi. Danimarka'da bulunan İşkence ve Rehabilitasyon Merkezi Genel Başkanımız tarafından gezilerek incelendi. Merkezin kurulabilmesi için gerekli dokümanlar sağlandı. Dernekler Yasası uyarınca, demek bünyesinde böyle bir kuruluşun gerçekleştirilemeyeceği dikkate alınarak Tüzük Kurultay'ında İnsan Hakları Vakfı kurulması kararlaştırıldı. Önümüzdeki çalışma döneminde böyle bir merkezin kuruluş çalışmalarına hız verilmesi öngörülmektedir. Bu doğrultudaki çalışmalarımız yurtiçi ve dışında büyük ilgi görmüştür. Şimdiden özendirici ve destek verici yaklaşımlar ortaya çıkmıştır.

SONUÇ

Derneğimizin amacı doğrultusunda gösterilen bu tür etkinlikler, kuşkusuz yeterli değildir. Ama derneğimiz 12 Eylül ile birlikte örgütsüz bırakılan bir toplumun her türlü baskı, işkence, cezaevi ve öldürülenler karşısında yenilmemiş, yılmamış, bir umudunun örgütlenme adımı sayılabilir. Bu adımın önümüzdeki çalışma döneminde yeni yönetimin devralacağı noktadan daha ileriye götürülmesi kaçınılmazdır. Bu çaba toplumun demokratikleştirilmesine bir katkı sağlayacaktır. Beklentimiz budur.
(22 Ekim 1988)

ETKİNLİKLERİMİZ

Bu dönemdeki etkinliklerimiz, Derneğimizin kuruluş amacı doğrultusunda, tüzükte öngörölmüş etkinlikler, Genel Kurul'da alınan kararlar, dönem başında Ankara'da toplanan Şube Başkan ve Sekreterlerimizin önerileri ve gündeme gelen insan hakları sorunlarına yönelik girişimlerimiz çerçevesinde olmuştur.

Yaklaşık 1,5 yıllık çalışma döneminde yapılan çalışmalar ve gösterilen etkinlikler kuşkusuz yapılabilecek olanların tümü değil. Belki de başlangıçta saptanan ve de önerilenlerin çok azı. Ancak yapılanları abartmamakla birlikte, azımsamamakta gerekir. Çünkü geriye dönölüp bakıldığında, Derneğimizin dünü ve bugün geldiği nokta bütün zorluklara karşın hiç de önemsiz sayılmamalıdır. Derneğimizin kuruluş amacına yönelik isteklerimizin ve o doğrultuda gösterilen etkinliklerimizin amacına ulaştığı söylenemez. Çünkü bir yandan insan haklarına saygılı olmayan siyasal bir yapılanma, bir yandan insan haklarının önünde duran 1982 Anayasası ile adalet ve hukuk düzeni, öte yandan da insan hakları savunucularının mücadele araçlarından yoksun bırakılmış olması bunun bir nedeni olarak gösterilebilir. Özeldir derneğimizin nitelik gücünü, giderek nicel güce dönüştürmeye yönelik örgütlenme çalışmalarının büyük bir zaman aldığı söylenebilir. Ama her ne olursa olsun Derneğimizin çıkış noktası ve o doğrultudaki birlikteliği ile mücadele hedefi, insan haklarının ülkemizdeki geleceği açısından güven vericidir. Çünkü yıllardır devingensiz bırakılarak üzeri yosun tutmuş göle atılan taşın halkaları mavileşerek, arınarak denizlere ulaşacaktır, ulaşması da engellenemeyecektir.

Derneğimizin günümüze ulaşmasında, yurt içinde ve dışında kimlik kazanmasında kuşkusuz gösterilen etkinliklerin payı olmuştur. Ama asıl inandırıcılığı ve güvenilirliği, dernek bünyesinde oluşturduğu yapılanmadır. Bu değişik görüş ve yaklaşımlardan insanların, insan hakları paydasında bir araya gelerek insan hakları mücadelesinin platformunu yaratabilmiş ve bunu demokrasi ile barış mücadelesiyle çakıştırabilmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Toplumumuzun böyle bir gereksinmesine ve beklentisine karşılık vermeye çaba göstermiş, katkıda bulunmuş herkese teşekkür ediyoruz. Bu arada yitirdiğimiz, derneğimizin kuruluş çalışmalarında yer almış kurucu, yönetici ve üyelerimiz ile demokrasi, barış ve insan hakları mücadelesinde yaşamını yitirmiş herkesi saygıyla anıyoruz.

ÖRGÜTLEME ÇALIŞMALARI

Derneğimizin kuruluşu ile birlikte ilk evrede şube oluşturulan illerimiz Ankara, İstanbul, İzmir ve Adana'dır. Son genel kurultudan sonra örgütlenme çalışmalarına ağırlık verilmiştir. Bu, Genel Merkez'in zorlamasıyla değil, illerden gelen eğilimlere karşılık verme biçiminde olmuştur, örgütlenmemizde geçmişte örgütlenme modellerinin niteliğe değil, niceliğe ve o doğrultudaki büyümelerine dayandırılmış olmasının sonuçları baz olarak alınmıştır. Bu doğrultudaki oluşumda gereksinme, demokratiklik ve katılımcılık ilkeleri göz önünde bulundurulmuştur. Tüzük uyarınca Genel Merkez'in atamasıyla şube oluşturulabilecekken, böyle bir yol izlenmemiş illerdeki katılımı belirlenmiş ve yetki verilmesi istenilmiş kişiler atanmış ve yetkili kılınmışlardır. Şubelerin oluşumunda olanaklar ölçüsünde Genel Merkez'den gözlemci olarak katılmıştır. Bu doğrultuda yürütülen çalışmalar sonucu, bugün 22 şubeye ulaşılmıştır. Şubelerimizden bugün 15'i Genel Kurullarını yaparak, Kongremize delegeleriyle katılmaktadır. Yeni kurulmuş olmalarından ötürü genel kurullarını yapamamış 7 şubemiz de tüzük uyarınca şube başkanlarıyla kongremizde temsil edilmektedirler.

Genel Merkez, şubelerle sürekli iletişim içinde olmuştur. Şubelerde düzenlenen etkinliklere gerek merkezden, gerekse de başka illerden gerekli destek sağlanmasına çalışılmıştır. Şube Başkan ve sekreterleri 19 Eylül 1987 tarihinde Ankara'ya çağrılarak Genel Merkez tarafından başlatılan "Ayrımsız Bir Af Çıkarılması ve Ölüm Cezalarının Kaldırılması" ile ilgili Kampanyanın programını belirlemiştir. Ayrıca bu yılın Ocak ayı içinde şube yöneticileriyle ikinci kez toplanılarak 1988 yılı çalışma programı üzerinde görüşülmüştür.

Şubeler tarafından yapılan üyelikler Genel Merkez Üye Kayıt Defterlerine düzenli olarak işlenmiştir. Genel Merkezce aylık olarak çıkartılan "İnsan Hakları Bülteni" Şubelere, gelen istekleri karşılayacak miktarlarda gönderilmiştir.

BASIN - YAYIN ÇALIŞMALARI

Gerek insan hakları bilincinin yayılması ve o doğrultudaki etkinliklerin duyurulmasına, gerekse yurt içi ve dışında kamuoyu oluşturulmasına yönelik aylık "İnsan Hakları Bülteni" çıkartılmıştır. Her ay düzenli olarak

çıkartılan Bülten, şubelerimize ve ilgili çevrelere gönderilmiş ve bugün 12. sayıya ulaşmıştır. Bültenin kendi kendini finanse edebilmesi için abone çalışmaları yürütülmüş, yeterli olmasa da çok sayıda abone bulunmuş ve bu nedenle basım miktarı 1500'den 2 bine çıkartılmıştır. Diyarbakır Askeri Cezaevi'nde uzun süre kalmış Arif Sevinç'in cezaevi yaşamı ve ağır baskılan yansıtan "Haberin Var Mı Taş Duvar?" adlı resimleri derlenerek bastırılmıştır. Birinci İnsan Hakları Kurultayı'nın sonuçları kayıtlardan çözülerek basıma hazır hale getirilmiştir. Kimi zaman basın toplantısı ve basın açıklaması metinleri çoğaltılarak şubelere, ilgili kişi ve kuruluşlara gönderilmiştir. Dernek Genel Merkezi'nde arşiv ve dokümantasyon birimi oluşturulmuştur. Günlük gazeteler ile haftalık ve aylık dergiler izlenerek insan hakları konusundaki haber, araştırma ve incelemeler dosyalanmaya başlanmıştır. Sınırlı da olsa bir kitaplık oluşturularak insan hakları konusunda basılmış yayınlar sağlanarak ilgililerin hizmetine sunulmuştur. Günün ya da olayların önemine göre basın toplantıları düzenlenmiş ve basın açıklamaları yapılmıştır. Açıklama metinleri yayın organlarına ve köşe yazarlarına gönderilmiştir.

1. İnsan Hakları Kurultayı Kararları, İnsan Hakları Günü, İşkenceye Karşı Avrupa Sözleşmesi'nin imzaya ve onaya açılması, Genel af çıkartılması ve ölüm cezasının kaldırılması, Didar Şensoy'un yitirilmesi, Çalışma hakkı ve çalışma yaşamı, siyasi göçmenlerin güvenli dönüş ve uyruklu hakları, düşünce ve örgütlenme özgürlüğü, Nabi Yağcı ve Nihat Sargin'in Türkiye'ye gelişlerinde karşılaştıkları uygulamalar, pasaport sorunu, Güneydoğu'daki baskılar, nükleer silahlanma ve denemeleri, anneler günü, hukuk skandalları üzerine, Halepçe katliamı, Irak Kürtlerine karşı kimyasal silah kullanılması, Irak Kürtleri'nin Türkiye'ye sığınmaları, basına ve yayın organlarına yönelik baskı ve tutumlar, öğrenci gençliğin örgütlenmesi ve gözaltına almalar, 1402'liklere ilişkin çalışmalar ve sürekli olarak işkencelere ve cezaevlerine ilişkin bir ya da bir kaç kez basın toplantısı ve basın açıklamaları ile isteklerimiz ve saptamalarımız kamuoyuna iletilmeye çalışılmıştır. Bu konudaki çalışmalarımızın büyük bir bölümü raporumuzun ekler bölümünde yer almıştır.

Ayrıca haftalık ve aylık dergilerin insan hakları konusundaki çalışmalarına, araştırmalarına ve yayınlarına sürekli yardımcı olunmuş ve bilgi akışı sağlanmıştır. Aynı şekilde yabancı gazetecilerin Türkiye'deki çalışma ve incelemelerine Derneğimizin ilgilendiği her konuda gerekli bilgi ve belge verilerek yardımcı olunmuştur.

Genel Kurul kararı uyarınca Derneğimizin kurucularından değerli

hukukçu Av. Niyazi Ağırnaslı'ya İnsan Hakları Onur Belgesi ve Plaketi verilmiş ve yitirışimizin 1. yılında mezarı başında bir anma toplantısı düzenlenmiştir.

İNSAN HAKLARI KURULTAYI

İnsan Hakları Evrensel Bildirisinin yayınlanışının 39. yıldönümü nedeniyle 1. İnsan Hakları Kurultayı düzenlenmiştir. 10 Aralık gününün rastladığı hafta 2. İnsan Hakları Haftası olarak anılmış, Genel Merkez ve Şubelerde bir hafta boyunca etkinlikler düzenlenmiştir. Bu doğrultuda 12-13 Aralık günleri bilim adamlarının ve hukukçuların katılımıyla iki gün 1. İnsan Hakları Kurultayı düzenlenmiştir. Aynı hafta içinde basın toplantıları, sergiler ve geceler düzenlenmiştir. 1. İnsan Hakları Kurultayı sonuçları derlenmiş, çözülmüş ve basına hazır duruma getirilmiştir.

GENEL AF ÇIKARILMASI VE ÖLÜM CEZALARININ

KALDIRILMASI İÇİN KAMPANYA

Yine Genel Kurul kararı uyarınca, yurt düzeyinde, ayrımsız bir Genel Af Çıkarılması ve Ölüm Cezasının Kaldırılması için bir kampanya yürütülmüştür. Kampanya bir basın toplantısı ile başlatılmış imza, miting, panel, afiş ve benzeri etkinliklerle üç ay sürdürülmüştür. Kısa sürede 120 bin imza toplanmış ve İnsan Hakları Haftasında TBMM Başkanı'na sunulmuştur. Avrupa İnsan Hakları sözleşmesine ek 6 nolu ölüm cezasının kaldırılmasına ilişkin protokolün onaylandığı gün, 28 Nisan'da da 2. Bölümü TBMM Başkanı'na sunulmuştur. Cumhuriyet tarihinde demokratik hak ve özgürlüklere yönelik bir imza kampanyası kısa bir sürede ilk kez 150 bin imzaya ulaşmış, halkın hak ve özgürlüklere yönelik istekleri örgütlenerek böylece açığa çıkarılmıştır.

Kampanyanın amacına ulaşabilmesine yönelik, parti genel başkanları ziyaret edilmiştir. Kampanya süresince şubelerimizce, demokratik kitle örgütleri, tutuklu ve hükümlü yakınlarıyla sürekli iletişim sağlanmış ve kademeli toplantılarda kararların birlikte alınıp, birlikte yaşama geçirilmesine çalışılmıştır.

Genel seçimler öncesi bütün milletvekili adaylarına Kampanya Çağrı metni gönderilmiş ve sorunun çözümünü, seçilmeleri durumunda meclise getirmeleri istenmiştir.

Kampanyaya imza atarak ya da imza atmakla kalmayıp imzalatarak, konuyu TBMM'ne getirerek bu sonuca ulaşılmasında katkısı olan herkes, zindanların boşaltıldığı ve ölüm cezasının kaldırıldığı bir Türkiye'nin kurulmasında elbette saygıyla anılacaktır.

Kampanyaya yönelik isteklerimiz henüz gerçekleşmemiştir. O nedenle, bu sorun sürekli derneğin gündeminde ver almıştır ve alacaktır.

Kampanya süresince, imzaya açılan çağrının imzalatılması sırasında dernek üyelerinin, tutuklu yakınlarının karşılaştıkları baskı, gözetim ve soruşturmalar, kampanyanın yükseltilmesini engelleyememiştir. Genel Merkezimiz tarafından açılıp yürütülen kampanya yargı organlarınca "amaç dışı bulunmuş" ve dava konusu olmuştur.

CEZAEVİ SORUNLARI

İşkenceler ve cezaevleri sorunu sürmektedir. İşkenceler ve cezaevleri Derneğimizin sürekli gündeminde bulunmuş ve buna ilişkin basın açıklamaları, basın toplantıları ve diğer etkinliklerle sorunun teşhiri yapılarak, son verilmesi yolunda girişimlerde bulunulmuştur. Bu doğrultuda Adalet Bakanı, Parti Genel Başkanları, Dernek Üyesi Parlamenterler, Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürü ve Cezaevleri müdürleri İle Cumhuriyet Savcılılarıyla kimi zaman görüşülmüş kimi zaman da kendilerine yazılı başvurular yapılmıştır. Dernek üyesi parlamenterlerin bu doğrultudaki girişim ve katkıları övgüye değer olmuştur.

Cezaevlerinde insanlık onurunun korunması yolunda sürdürülen mücadelede Derneğimiz kurucularından ve insan haklarının yılmaz savunucularından Didar Şensoy yitirilmiştir. Didar Şensoy insan hakları savunucularının ve gelecek aydınlık bir Türkiye'nin anısında ve bilincinde yaşayacaktır. Didar Şensoy, yitilişinin birinci yılında İstanbul'da anılmış ve anma toplantısına Genel Merkezden de katılmıştır. Aynı gün İstanbul Şubesi ile Didar Şensoy'un anısına özel bir sayı çıkartılmıştır.

İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRGESİ 40. YILINDA

Bu yıl İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 40. yılı. Birleşmiş Milletler'e üye bütün ülkelerde bu yıl, insan hakları ve özgürlükleri yeniden anımsatılmakta ve yaşama geçirilmesi yolunda yoğun etkinlikler gösterilmektedir.

Genel Merkezimiz bu nedenle bir dizi kararlar almıştır. Bu yolda bir takım çalışma grupları oluşturulmuştur. Düşünce ve Örgütlenme özgürlüğü,

Çalışma Hakkı ve Çalışma Yaşamının Demokratikleştirilmesi ile Sığınma ve Uyrukluk Hakkıyla ilgili oluşturulan çalışma komisyonları çalışmalarını sürdürmektedir. Çalışmaların sonuçları, İnsan Hakları Haftası'nda düzenlenecek, 2. İnsan Hakları Kurultayı'nın ağırlığını oluşturacaktır. Yine aynı toplantı içinde İnsan Hakları Haftası'nda insan hakları onur ödüllерinin verilmesi, İnsan Hakları Gecesi, sergiler ve benzeri etkinliklerin düzenlenmesi öngörülmüştür.

Bu komisyonlara ve yeni oluşturulan Kadın Komisyonuna koşt komisyonların Şubelerimizde de oluşturulması Öngörülmüş ve eşgüdüm içinde çalışmaları hedeflenmiştir, önümüzdeki dönem gençlik komisyonunun oluşturulması da benimsenmiştir.

Sığınmacılık Hakkına Eksiksiz Uyulmalıdır

İnsan hak ve özgürlüklerine yönelik ihlaller, dünyanın neresinde olursa olsun insan hakları savunucularının sorunu, sorunu olmalıdır. İnsan hakları konusunda dil, din, cins, ırk, siyasi düşünce ve ulus ayırımı gözetilemez. Geçtiğimiz aylarda, Irak yönetiminin, ülkesinin Kuzey'inde yaşayan Kürt Halkına karşı giriştiği soykırım, bütün dünya halklarının sorunu olarak gündeme gelmiştir. Irak Yönetimi, kadın, çocuk, yaşlı ayırımı yapmaksızın, sivil halkı katletmiş ve kimyasal silah kullanarak topyekün bir soykırıma girişmiştir.

Irak Yönetiminin insanlık dışı soykırımı sonucu Türkiye'ye onbinlerce insan sığınmıştır. Yine İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 14. Maddesi'ne göre, "Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır". Bu hak giderek daha da geliştirilmiş ve "Sığınanların Statüsüne İlişkin Sözleşme", "Sığınanların Statüsüne İlişkin Protokol" ile Sığınma Bildirgesiyle uluslararası güvenceler altına alınmıştır. Bütün insanların hak ve özgürlüklerden ayırım gözetilmeksizin yararlanmasını kendine ilke edinen Derneğimiz, bu konuda da evrensel belgelerde öngörülmüş hak ve özgürlüklerden sığınmacı Kürtlerin de yararlanmasını bir insanlık sorunu olarak görmektedir. Sığınmacı Kürtlerin Irak'a, İran'a ya da başka bir yere dönmek isteyişinin ardındaki nedenler, yönetimin tutumu ve şu anda buldukları yerlerin umarsız koşulları olmamalıdır. Sığınmacılara yurt içinden ve dışından yapılacak bütün yardım kanalları açık tutularak yardımların yerlerine ulaştırılması sağlanmalıdır.

Öğrencilere Potansiyel Suçlu Gibi Bakılmamalıdır

Öğrenci gençlik üzerinde sürdürülen baskılar sona erdirilmelidir. öğrencilerin özgürce dernek kurabilmelerinin önündeki engeller kaldırılmalıdır. Dernekler, öğrencilerin demokrasiyi pratik içinde öğrendikleri, birlikte çalışma, birlikte üretme becerisini kazandıkları yerlerdir. Dernekler gençlerimizin kişiliklerini, demokratik yaşama uygun biçimde geliştirebildikleri ve sorumluluk üstlendikleri ortak çalışma alanlarıdır. Okullar, korkunun değil, bilim ve tekniğin üretildiği kurumlar olmalıdır. Ne var ki yaşanan 7-8 yıl okulları karakola dönüştürmek ve kışla disiplinini egemen kılmak isteyen bir anlayışın ve YÖK'ün sultasına sokulmuştur. Öğrencilere "Potansiyel suçlu" gibi bakılmamalıdır.

Yurt Dışına Çıkışın Önündeki Tahditler Kaldırılmalıdır

Ülkemizde hiç bir dayanak gösterilmeden, tahditli olduğu gerekçesiyle, bilim adamlarına, hukukçulara, yazarlara, sendikacılara ve her meslek kesiminden insana pasaport verilmemektedir. Geçmişte 348 bin kişiye tahdit koyulduğu açıklanmıştır.

Haklarda bir önem sıralaması yapılamaz. Hak ve özgürlükler bir bütündür. Ayrıca, hak ve özgürlükleri zamanında ve gerektiğinde kullanamamanın demokratik hukuk devletinde hiç bir gerekçesi bulunamaz.

Kitaplar Bir Suç Aleti Gibi Görülmemelidir.

12 Eylül ile başlayan dönemde insan hakları açısından önemli olumsuzluklardan biri de basın-yayın ve kültür alanında yaşanmaktadır. Basın ve yayın organları üzerindeki anti-demokratik yasa ve uygulamalar, bu alandaki Dergi gazeteler toplatılmış, sorumlu yazışları müdürleri, yazarları gözaltına alınmış ve tutuklanmıştır. Kitaplar yakılmış ve televizyonda kitaplar silahlarla birlikte bir suç aleti gibi teşhir edilmiştir. Basın-yayın yaşamı üzerindeki bütün anti-demokratik yasa ve hükümler kaldırılmalıdır.

Bağımsız Basın, Özgür TRT

Türkiye'de insan hakları ihlalleri sürmektedir. Bu ihlallere karşı mücadele basın ve yayın organlarıyla birlikte herkesin görevidir. Oysa TRT Derneğimizin etkinliklerini çoğu kez görmemezlikten gelmektedir. Önce de belirttiğimiz gibi, bu yıl İnsan Hakları Bildirgesi'nin 40.yılı olması nede-

niyle Birleşmiş Milletler'e üye ülkelerin hemen tümünde radyo ve televizyonlarda özel programlar yapılmakta, ağırlıklı olarak insan hakları konularına yer verilmektedir.

İletişim araçlarının yansız, özgür ve eşit bir işlev görmesi zorunluluktur. Televizyonda ve radyoda kimilerinin yasakları kaldırılırken, uluslararası düzeyde bilinen, tanınan, ünlü şair, yazar ve sanatçılarımızın yasakları sürdürülmektedir. Halkımızın kültürel haklardan yararlanması sağlanmalı ve toplum tek yanlı bir kültürün baskısından kurtarılmalıdır.

İnsan Hakları Mücadelesi Demokrasi Ve Barış Mücadelesiyle İç İçedir

İnsan hakları, demokrasi ve barış ayrılmaz bir bütündür. Tarih boyunca bunlar için verilen mücadele, insanların gönencini ve mutluluğunu amaçlamıştır. Çağdaş uygarlık, demokrasi, barış ve insan hakları temeli üzerinde yükselmektedir. Demokrasinin evrensel nitelikleri, insan haklarının eksiksiz kullanılmasıyla gelişir ve güçlenir. Barış da, insan hak ve özgürlükleriyle, demokrasinin güvencesidir.

Günümüzde bile, tüm insanlığın önündeki sorun korkudan ve yoksulluktan kurtulabilmektir. Nükleer silahlanmanın ulaştığı boyutlar, insanlık için derin bir tehlike oluşturmaktadır. Küçük ve orta menzilli nükleer silahların yok edilmesi yolundaki adımları, insanlık alemi için, barış için çok önemli sayıyor ve kalıcı barışın kurulmasının temel taşı olarak görüyoruz.

İnsanlığın günümüzde yine en önemli gereksinmelerinden biri de yoksulluktan kurtulma özgürlüğüdür. Milyonlarca insan, beslenme, sağlık, eğitim, barınma ve sağlıklı çevre haklarından yararlanamamaktadır. Silahlanmaya ayrılan paranın, insanlığın gereksinmesi olan bu hizmetlere ayrılması durumunda sorunun kısa sürede çözüme ulaşacağı hesaplanmıştır.

Bugün ve gelecek, tüm insanlığa, barış ve güven içinde hak ve özgürlüklerden eksiksiz yararlanılabilecek bir dünya kurulmasının görevini yüklüyor. Bu görevin bilinçle, birlikte ve uluslararası dayanışma içinde yerine getirileceği umuduyla tümünüze saygılar sunuyoruz.

GENEL YÖNETİM KURULU

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ

1. İNSAN HAKLARI KURULTAY KARARLARI

BAŞLANGIÇ

Günümüz dünyasında insan hak ve özgürlüklerinin gerçekleşme düzeyi çağdaşlığın ölçüsüdür. Tüm insanlığın ortak ilke ve değerlerinin başında yer alan insan haklarına saygı, yine tüm insanlığın ilgi ve gözetim konusu olmuştur. İnsan hak ve özgürlükleri, Türkiye'nin de üyesi olduğu BM ve Avrupa Konseyi gibi uluslararası kuruluşlarca benimsenen belgelerde tanınarak güvenceye bağlanmıştır. Bu nedenlerle dünyanın hangi ülkesinde olursa olsun insan hak ve özgürlüklerinin çiğnenmesi, insanlığın vicdanında mahkum edilen ve uluslararası sorumluluklar doğuran bir uygulamadır.

İnsanlık ailesinin bir üyesi olan Türkiye'de, insanlığın ortak ülküsünü paylaşarak ve benimsediği uluslararası belgelerle üstlendiği sorumlulukların gereği olarak, yurttaşlarına insan hak ve özgürlüklerini tanıyıp gerçekleştirmekle yükümlüdür. Ancak Türkiye'nin gerek çağdaş belgelerde, gerekse anayasada sınırlı olarak tanınan hak ve özgürlükleri yaşama geçirdiğini öne sürmek güçtür. Ülkemizde, demokratik, laik, sosyal devlet ilkelerinin ve insan hak ve özgürlüklerinin büyük ölçüde çiğnendiği bir gerçektir. Türkiye'nin insanlık ailesi içinde kendine yaraşır yerini alabilmesi bu uygulamalara son vererek insan hakları alanında ciddi gelişmeler göstermesi ile olanaklıdır. Halkımızın demokratik rejimin tüm kurallarıyla işlediği bir toplum düzeni için henüz olgunlaşmadığı savını reddediyor ve ülkemizde özüne uygun bir demokrasinin yaşama geçirilmesi gereğine inanıyoruz.

İnsan Hakları Derneği'nce 12-13 Aralık 1987 tarihinde düzenlenen 1. İnsan Hakları Kurultayı, uluslararası belgelerde yer alan insan haklarının eksiksiz yaşama geçirilmesini ve ayrıca ülkemizin içinde bulunduğumuz koşullarında güncellik kazanmış olan sorunları dile getiren aşağıdaki bildirgeyi, gereği için yetkililerin ve kamuoyunun dikkatine sunmayı kabul etmiştir.

1. Uluslararası işbirliği, karşılıklı anlayış, anlaşmazlıkların barışçı yollardan çözümü, her ulusa varlık hakkı tanıma ve toprak bütünlüğüne saygı ilkelerine dayalı olan barış ve güvenlik içinde yaşama, tüm dünya halkları gibi halkımızın da başta gelen hakkıdır.

2. Türkiye'nin çağdaş gelişmeler doğrultusunda uluslararası topluma katılması, insanlığın üstün amaç ve ilkelerini dile getiren hak ve özgürlükleri güvenceye bağlayan uluslararası anlaşma ve sözleşmeleri benimsemesi ve gereklerine özenle uyması koşuluna bağlıdır. Bu alandaki uluslararası denetimin, ülkelerin içişlerine karışmama ilkesine aykırı olmadığı açıktır.

3. Yaşam hakkı ve kişi dokunulmazlığının korunması ve güvence altına alınması devletin görevidir. Bunun için, dışta barış, içte can güvenliği sağlanmalı, güvenlik gerekçesiyle başvuru olan öldürme eylemlerine son verilmeli ve yaşam hakkına aykırı düşen ve insan saygınlığı ile bağdaşmayan ölüm cezası kaldırılmalıdır.

4. Ülkemizde bir sorgulama yöntemi olarak uygulanan işkence, insan yaşamına ve onuruna karşı en ağır bir saldırı ve bir insanlık suçudur. Herkes, her koşulda bu insanlık dışı uygulamadan korunmalı, işkence suçu mutlaka ve en ağır biçimde cezalandırılmalıdır.

5. Ülkemizde yakın geçmişte yaşanan olağanüstü koşulların ürünü olarak tutuklu ve hükümlülerin sayısı yığınsal boyutlara ulaşmıştır. Her şeyden önce bunalımlı toplum koşullarının ve olağanüstü yargılama ve uygulamaların sonucu olan ve kamu vicdanını yaralayan bu tabloya son vermek üzere, ivedilikle ve ayırım gözetilmeksizin bir genel af çıkarılmalıdır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine ek 6 numaralı protokol onaylanmalı ve öc alma gibi ilkel bir duygudan kaynaklanan ölüm cezası kaldırılmalıdır.

6. Halkımızın olağan rejime dönüşen olağanüstü yönetim yöntemlerinin son bulunduğu ve her türlü soruna olağan hukuk düzeni ve sivil toplum koşulları içinde çözüm bulunduğu, kararlı ve sürekli özgürlükçü rejime hakkı vardır.

7. Düşünce ve kanı özgürlüğünü kısıtlayan, anlatım özgürlüğüne engeller koyan anti-demokratik uygulamalara son verilmeli, her türlü düşünceye özgürce anlatım hakkı tanınırken, yasalar bu yönde değiştirilerek düşünce suç olmaktan çıkarılmalıdır.

8. Örgütlenme, çağdaş demokrasiye işlerlik kazandırmak, hak ve özgürlüklerin kullanılabilmesini sağlamak açısından vazgeçilmez bir haktır. Siyasal, ekonomik, toplumsal ve mesleki örgütlenmelerin önünde varolan tüm engeller ivedilikle kaldırılmalıdır, örgütlenme hakkının özüne uygun ve etkin biçimde kullanılması sağlanmalıdır.

9. Kalkınma, demokrasi ve özgürlük pahasına olamaz. Halkımızın kendi yarattığı değerlerden hakça bir pay almaya hakkı vardır. Bunun gerçekleşmesi için gerçek demokrasi önündeki tüm engellerin kaldırılması ve toplumsal yaşamın her alanda demokratik ve katılımcı yönetim hakkının tanınması gereklidir.

10. Ülkemizde, kişi özgürlüğü ve güvenliğinin sağlanması, öteki hak ve özgürlüklerin güvencelerinden biridir. Bu özgürlüğün sağlanması için, yakalama ve tutuklamanın bir güvenlik önlemi olmaktan çıkarılarak, doğrudan bir cezalandırmaya dönüşmesi ve gözaltı süresinin her türlü makul ölçünün sınırlarını aşacak biçimde uzatılması önlenmelidir. Bunun için tutuklu ve hükümlülere davranışta ve cezaevi koşullarında uluslararası standart kurallar uygulanmalıdır.

11. Anayasal haklardan olan özel yaşamın gizliliği ve konut dokunulmazlığının sık sık çiğnenmesine ve suç kanıtı sayılarak kitap ve benzeri özel eşyaya el konulmasına son verilmelidir.

12. Son yıllarda giderek yaygınlaşan bir uygulamayla, sakıncalı sayılan kişi ve kuruluşların haberleşme özgürlüğünün çiğnenmesi, özellikle gizli dinleme uygulamalarına son verilmelidir.

13. Kişi özgürlükleri içinde önemli bir yeri olan yerleşme ve yer değiştirme özgürlüğüne güvenlik gerekçeleriyle konulan kısıtlamalar ve aykırı önlemler kaldırılmalı, özellikle zorunlu yerleştirme niteliği taşıyan uygulamalar sona ermelidir.

14. Uluslararası belgelerde açıkça tanınmış bir hak olan yurtdışına çıkma hak ve özgürlüğü keyfi ve cezalandırıcı kısıtlamalara uğramaktan kurtarılmalı, suç kovuşturması ve işkence tehdidiyle yurtdışında yaşamak zorunda bırakılan yurttaşlarımızın güvenli geri dönüşleri sağlanmalıdır.

15. Din ve vicdan özgürlüğü, her türlü inanç için her hangi bir ayırım gözetilmeksizin sağlanmalıdır. Laik düşünce ve toplum üzerinde ağırlığı giderek artan baskılar kaldırılmalıdır. Bunun için, gerek genel eğitime zorla yerleştirilen din eğitimi, gerek devletin resmi yayın organlarının dinsel içerikli yoğun propagandası, gerekse özel din okulları ve besleyici kaynakları ile vicdan özgürlüğüne yönelik ciddi tehditler kaldırılmalıdır.

16. Çeşitli vesilelerle kişiler hakkında güvenlik soruşturması ve fişleme yoluna gidilmesi ve bu hukuk dışı uygulamaya dayanarak kimi hakların kısıtlanması önlenmelidir.

17. Basın özgürlüğünü kısıtlayan dolaylı ve dolaysız sansür kaldırılmalı ve girdi maliyetlerindeki sorumsuz ve sınırsız artışlarla basın varlık hakkından ya da özgürlüğünden yoksun bırakan ekonomik ve yönetsel baskılar son bulmalıdır. Çeşitli gerekçelerle, kitap, dergi toplama, dağıtımını engelleme gibi yöntemlerle düşüncüyü yayma özgürlüğüne olan baskılar kaldırılmalı ve kitap maliyetini sürekli arttırıcı önlemlerle okurluğu caydırıcı politikaya son verilerek herkese kültürel gelişme hakkı tanınmalıdır. TRT ve kamu elindeki basın yayın ve iletişim araçlarının tek yanlı, çağdışı amaçlarla belli kesimlerin ve ideo-

lojilerin güdümünde kullanılması önlenmeli, çağdaşlığın ve tüm toplumun sözcüsü olması sağlanmalıdır.

18. Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı, bu hakkın fiilen kullanılmasını önleyen yasal ve yönetsel engellemelerden kurtarılmalıdır.

19. Hak ve özgürlükleri çiğnenen herkese, yetkili mercilerce yargı önünde hak arama olanağı etkin biçimde sağlanmalı ve tüm iç ve dış yargı yollarına başvurma hakkı tanınmalıdır.

20. Hukukun temel kuralları olan cezanın geriye yürümezliği ve suçun kişiselliği kurallarına uyan bir yasal düzen kurularak korunmalı, işlendiği sırada suç sayılmayan eylemleri daha sonra suç sayan ve suçu kişisel olmaktan çıkararak sanığın yakınlarını da cezalandıran anlayış ve uygulamalara son verilmelidir.

21. Olağanüstü yönetimlerin olağan rejime dönüştüğü ülkemizde, yargının bağımsızlığı ve yansızlığının sağlanması için olağanüstü yargı yerleri ve yetkilerine son verilmelidir.

22. Cezaevlerindeki uygulamaları da kapsayacak biçimde yönetimde keyfi cezalandırmalara son verilmeli ve her türlü disiplin cezası için yargı yolu açık olmalıdır.

23. Olağanüstü yönetimlerde kendilerine bir suç yüklemeksizin haklarından yoksun bırakılan ya da görevlerinden alınanların tazminatlarıyla birlikte yeniden haklarını kazanmalarını sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.

24. T.C. yurttaşlığı hakkı güvenceye bağlanarak siyasal kararlarla yurttaşlığın yitirilmesi önlenmeli ve bu yöntemle yurttaşlık hakkını yitirmiş olanların bu hakları geri verilmelidir. Yurt dışında siyasal göçmen olarak bulunan insanlarımızın yurda güvenli dönüşleri ve adil bir yargılanma hakkından yararlanmaları sağlanmalıdır.

25. Yurttaşlar arasında her türlü ayrımcılığa son verilerek herkesin yurttaşlık haklarından eşit olarak yararlanması güvenceye bağlanmalıdır.

26. Siyasal haklar ve bu arada seçilme hakkı, toplumun her kesimine etkin güvencelerle tanınmalıdır.

27. Eğitim ve öğrenim hakkından herkesin eşit yararlanmasını sağlamak üzere özellikle yüksek öğrenim belli kesimlerin ayrıcalığı olmaktan çıkarılmalı ve eğitim, insanımızın çağına ve topluma yabancılaştırıcı niteliğinden arındırılmalıdır.

28. Halkımızın sağlık ve çevre koruyucu önlemlere öncelik tanıyan bir politikayla her türlü sağlık hizmetlerinden ücretsiz ve eşit olarak yararlanması sağlanmalıdır.

29. Yoksulluktan arınmış olmak bir insan hakkıdır. Herkesin çalışma hakkını yaşama geçirmek üzere işsizliğe son verilmeli ve herkese insan onuruna yaraşır bir yaşam düzeyi için adil ve yeterli bir ücret sağlanmalıdır.

30. Çocuklar, gençler ve kadınlar uluslararası belgelerde tanınan haklara kavuşturulmalıdır.

31. Sosyal güvenlik hakkı çalışanların her kesimine sağlanmalı ve çalışanların bu haktan gerçekten yararlanacağı bir düzene bağlanmalı ve sosyal güvenlik sistemleri arasındaki ayrımlar kaldırılmalıdır.

Merkez Yönetim Kurulu Üyeleri
16 Aralık 1987

**"İNSAN HAKLARI GÜNÜ" NEDENİYLE;
İNSAN HAKLARI DERNEĞİ GENEL BAŞKANI
NEVZAT HELVACININ BASIN TOPLANTISI METNİ**

Değerli Basın üyeleri,

Bugün, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 39. Yıldönümüdür. 10 Aralık 1948, İnsanın onur ve saygınlığını hiçe sayan ideolojilerin, insan haklarını alabildiğine çiğneyen rejimlerin yol açtığı 2. Dünya Savaşı'nın yıkıntıları üzerinde yeni bir dünya yaratmanın dönüm noktasıdır. Bu tarihte dünyada barış, özgürlük ve İnsan haklarına saygı İdeallerine bağlı ülkelerin, işbirliği yapmak amacıyla kurdukları BM eliyle İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ilan edilmiştir.

BM Genel Kurulu Bildirgeyi ilan ederken bu belgede öne sürülen hak ve özgürlüklerin etkin biçimde tanınıp gözetilmesini BM üyelerine bir ödev olarak yüklemiş ve Bildirgeyi insanlık için ortak bir başarı belgesi olarak nitelemiştir.

Tüm Dünya halklarının, insan hak ve özgürlüklerine olan saygı ve inancından kaynaklanan bu belge, insanlığın ortak ideallerini dile getiren ilk evrensel belgedir

Bu gerekçeyle BM Genel Kurulunun 1950'de aldığı bir kararla her yıl 10 Aralık günü, tüm dünyada İnsan Hakları Günü olarak kullanılmaktadır. Biz bu günden başlayan haftayı İnsan Hakları Haftası olarak kutluyoruz.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Fransız Devriminden bu yana savunulan klasik haklarla, çağdaş belgelerde yerini bulan toplumsal ve ekonomik hakları bir bütünlük içinde ele alarak herkese tanımıştır. Böylelikle, kişi hak ve özgürlüklerinin ancak toplumsal hak ve özgürlükler temeli üzerinde gerçekleşebileceği anlayışını evrenselleştirmiştir.

Bildirgenin ilk iki maddesine göre, "tüm İnsanlar özgür; onur ve haklar bakımından eşit doğar" ve "ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka bir görüş ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuş ya da başka bir statü ayrımı gözetilmeksizin bildirgede öne sürülen tüm hak ve özgürlüklerden yararlanır."

Bildirgenin herkese ayırım gözetmeksizin tanıdığı, ancak günümüzde bile evrensel boyutta gerçekleşmemiş kimi hak ve özgürlükler şunlardır:

Yaşam hakkı, kişi özgürlüğü ve güvenliği; işkence yasağı, yasalarca eşit olarak korunma, keyfi alıkonma, tutuklama ya da sürgün yasağı, bağımsız ve yansız bir yargı önünde ve açık yargılama sonucu suçu kanıtlanana kadar suçsuz sayılma hakkı; özel yaşam, aile, konut ve haberleşmenin gizliliği ve dokunulmazlığı; yer değiştirme ve yerleşme özgürlüğü, bir ülkeden ayrılma ve bir ülkeye yeniden dönme hakkı; düşünce, vicdan ve din özgürlüğü, kanı ve görüş açıklama özgürlüğü, dernek kurma ve üye olma hak ve özgürlüğü, toplanma hakkı; toplumsal güvenlik hakkı, işsizlikten korunma hakkı, adil ve yeterli ücret hakkı ve sendika hakkı.

Bildirge, tanıdığı hak ve özgürlükleri hukuksal güvenceye bağlamamış olmakta birlikte, yüksek moral bağlayıcılığı olan bir belgedir. Öne sürdüğü hak ve özgürlüklere aykırı uygulamaların yaptırımı, tüm insanlığın vicdanında mahkum edilmektedir.

Çağdaş toplumlarda bu hak ve özgürlüklerin gerçekleştirilmesiyle yetinilmeyip yeni hak ve özgürlüklerle desteklendiği bilinmektedir. Evrensel Bildirge, 40 yıllık süre içinde kimi ülkeler için aşılmış bir belge olmakla birlikte, henüz dünyanın geniş bir kesimi için bir ideal olma özelliğini korumaktadır.

1949'da Bildirgeyi ilan ederek öne sürdüğü hak ve özgürlükleri etkin biçimde tanıyıp gözetme yükümlülüğü üstlenmiş olan Türkiye'nin, bu yükümlülüğü nü gereğince yerine getirdiğini savunmak güçtür.

Çünkü Evrensel Bildiri'nin 39. yılında Türkiye, insan haklarının çok gerisinde kalmıştır. Çağımızda, insan hak ve özgürlüklerinin korunması, Evrensel Bildiri ile kalmamış hukuksal bağlayıcılığı olan bir dizi sözleşme ve protokollerle zenginleştirilmiş ve güçlü duruma getirilmiştir. Ne var ki, Türkiye ulusal bağlayıcılığı olan bu sözleşmelerden birçoğunu ya onaylamamış, ya da bir takım sınırlamalar koymuştur.

İnsan hak ve özgürlüklerinin tanınması konusunda BM'ce benimsenen belgeleri bölgesel düzeyde daha ileri düzenlemelerle gerçekleştirme amacıyla yeni bir belge benimsenmiştir. 26 Kasım 1987 günü Strazburg'da Avrupa Konseyi'nce imza ve onaya açılan ve kısa adıyla "İŞKENCE YASAĞI SÖZLEŞMESİ" diye adlandırılan "İşkence ve İnsanlık Dışı ya da Onur Kırıcı Davranış ya da Cezanın Önlenmesi İçin Avrupa Sözleşmesi"dir. Bu sözleşme sadece işkence yasağı getirmekle kalmayıp, aynı zamanda bir denetim sistemi de getirmektedir. Sözleşme, Avrupa Konseyi üyesi Ülkelerden 19'unca imzalandığı halde, Türkiye ve İrlanda tarafından imzalanmamıştır. Bu belgenin

zaman yitirilmeden imzalanmasını ve ülkemizin bu ayıptan kurtarılmasını istiyoruz.

Değerli Basın Üyeleri,

Derneğimizin, 19 Eylül 1987 günü "Genel Af İçin ve ölüm Cezasına Karşı" başlattığı Kampanya'nın sonucunu, bugün TBMM'ye sunacağız. Kampanya programında bir takım etkinliklerle birlikte imza çağrısı da yer almıştır. Bu çağrıya karşılık yurt içinden ve yurt dışından yoğun bir katılımı kısa sürede 120 bin imzaya ulaşılmıştır. Bu, toplumumuzun insan haklarına ve demokratikleşmeye yönelik eğilimini belgeleyen bir onur olarak tarihimizdeki yerini alacaktır. Bundan sonrası yeni oluşan TBMM'nin işidir. Yeni meclisten, toplumumuzun bu eğilimini en iyi biçimde değerlendirmesini, ayrımsız bir genel af çıkarılarak, ölüm cezalarının kaldırılmasını bekliyoruz.

Değerli Arkadaşlarım,

İnsan Hakları Derneği, 10 Aralık günü ile başlayan haftayı, "İnsan Hakları Haftası" olarak kutlamaktadır. Bunun nedeni, insan hakları bilincini en geniş kitlelere yayabilme isteğidir. Bu hafta içinde, dernek merkezinde ve şubelerinde türlü etkinlikler düzenlemiş bulunmaktayız. Bu çalışmalara katılmanızı ve insanlarımızda haklarına sahip çıkma bilincinin yerleşmesine ve gelişmesine katkıda bulunmanızı diliyorum.

İnsanlarımız dünyadaki tüm insanlar kadar bu hak ve özgürlüklere layıktır. Bu nedenle, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin içerdiği hakların, ülkemizde de eksiksiz yaşama geçirilmesini çağdaşlığın ön koşulu saydığımızı ve ancak bu yolla uygar toplumlar arasındaki saygın yerimizi alabileceğimizi, 39. yılda anımsatmayı görev sayıyoruz.

Saygılarımla...

10 Aralık 1987

İnsan Hakları Derneğinin, genel af çıkarılması ve ölüm cezasının kaldırılması için açtığı kampanya dolayısıyla Genel Başkan Av. Nevzat Helvacı'nın Basın Toplantısı Metni

İnsan Hakları Derneği 1. Olağan Genel Kurulu, genel af çıkarılması ve ölüm cezalarının kaldırılması için gerekli çabayı göstermek üzere, yönetim kuruluna özel bir görev verdi. Yönetim kurulumuz, bu görevi yerine getirmek üzere, genel af için ve ölüm cezasına karşı bir kampanya açma kararı aldı. Bugün bu kampanyayı başlatıyoruz. Bu amaçla, Adana, İzmir ve İzmit'te bölge toplantıları, Bursa, Kayseri ve Ankara'da paneller ve İstanbul'da bir miting düzenlenecektir.

Bugün, bu basın toplantısı ile birlikte, genel af için ve ölüm cezasına karşı imza kampanyası başlatıyoruz.

1

İçinde bulunduğumuz koşullar, bir genel affı zorunlu kılmaktadır. Yedi yıldan bu yana olağanüstü bir dönem yaşamaktayız. Bu süre içinde 250.000 dolayında insan gözetim altına alınmış, bunların önemli bir bölümü hakkında dava açılmış, savaş hali hükümleri uygulanarak yargılamalar yapılmış ve mahkumiyetler verilmiştir. Verilen mahkumiyet kararlarının büyük bir bölümü, işkence altında alınan sanık anlatımlarına dayalıdır. Bir insan ömrü içinde uzun sayılabilecek süreli mahkumiyetler için temyiz hakkı tanınmamış, tüm bunlardan ötürü adli yanılğı oranı, büyük boyutlara ulaşmıştır.

Yine bu olağanüstü dönemde yargı alanında sağ ve sol siyasal görüşler arasında ayırım yapılmış, aynı nitelikteki eylemler için farklı hukuksal ölçüler kullanılmış ve çifte standart uygulanmıştır. Bu arada salt düşüncelerinden ötürü, işçi, öğrenci, yazar, gazeteci, bilim adamı gibi binlerce kişi ömre bedel cezalara çaptırılmış, yasal olan bazı eylemler sonradan suç sayılarak yeni suçlar üretilmiştir. Kurulan mahkemelerde doğal yargıç ilkesi ve yargıçların bağımsızlığı gözardı edilmiş, tek yanlı yargılamalarla adaletten uzaklaşmıştır. Bunların kamu vicdanında derin yaralar açtığına kuşku yoktur.

Cezaevlerinde ayrı bir dram yaşanmaktadır. İnsan onuruyla bağdaşmayan fizik koşullar ve uygulamalardan ötürü buralarda insanlarımız çürümeye terk edilmişlerdir. Bu insanlarımızın topluma kazandırılması gerekir.

Yurt içinde ve yurt dışında yaşayan çok sayıdaki insanımızın bazı hakları türlü nedenlerle ellerinden alınmış, 1402 sayılı yasayla işinden atma ve vatandaşlıktan çıkarma gibi işlemlerle açık haksızlık örnekleri sergilenmiştir. Toplumumuzda yaşanan olağanüstü dönemin açtığı bu yaraların sarılması, barışa ve erince giden yolun açılması için ayrımsız bir genel af zorunlu olmuştur.

Anayasa engeli öne sürülerek genel affın çıkarılmasından kaçınılamaz. Anayasanın 14. ve 87. maddelerinde af için kesin sınır konulmamış, af dışı bırakılacak suçlar tek tek sayılmamış ve takdir hakkı Büyük Millet Meclisi'ne bırakılmıştır. Eğer bu maddeler bir engel sayılıyorsa, o zaman Anayasanın ilgili maddesi değiştirilmelidir. İstendiğinde bir gecede anayasa değişikliği yapılabileceğinin örnekleri yaşandı yakın günlerde. Kaldı ki, Anayasanın yürürlüğe girdiği 9 Kasım 1982 tarihine kadar işlenmiş suçlar için bir anayasa engeli yoktur. Çünkü yasalar, yürürlüğe girdiği tarihten sonraki olaylara uygulanır. Kesin hükme bağlanmamış davalardaki suçlar ve düşünce suçları yönünden de bir yasak getirilmediği, 87. maddenin metninden anlaşılmaktadır. Anayasa engeli öne sürülerek genel aftan kaçınan bir anlayış ve yaklaşımı, iyi niyetli saymayacağımızı ifade etmek isterim.

2

Uygar bir Ülke olma yolunda hızla ilerlediğimiz ve çağ değiştirdiğimiz açıklandığına göre, uygarlığın ve çağdaşlığın bir gereği olarak ölüm cezasını kaldırmalıyız. Çağdaş anayasalar ve uluslararası antlaşmalar, "yaşama hakkı"nı insan haklarının temeli kabul etmişlerdir. "Yaşama hakkı" dokunulmaz haklardandır, ona sınırlama getirilemez. Oysa ölüm cezası, yaşama hakkına doğrudan ve haksız bir saldırıdır. İnsanın kişiliğini, onurunu, beden tamlığını korumayı görev olarak üstlenen bir hukuk anlayışı, insanı yok etmeyi kabullenemez. Hukuk, insan haklarına dayanmak zorundadır. Hukukun öncül görevi, yaşama hakkını korumaktır. Devlet, adam öldüremez, adam öldürme, hukuk devleti kavramıyla bağdaşmaz. Bu nedenle ölüm cezası, çağdışı bir cezadır.

Suçların kökeni toplumsaldır. Suçların işlenmesinde, toplum düzenindeki bozukluklar, haksızlıklar, eşitsizlikler ve çelişkiler neden olmaktadır. Suç ve ceza politikasının amacı bu toplumsal dengesizlikleri ortadan kaldırıp suçların kaynağını kurutmaktır. Oysa ölüm cezası, suç değil, suçluyu yani insanı or-

tadan kaldırmaktadır. Suçluyu ıslah ederek topluma kazandırmayı amaçlayan çağdaş infaz anlayışı karşısında, ölüm cezası bir ceza değil, resmi yollarla işlenen bir cinayettir.

Ölüm cezası, "öç alma" niteliğinde bir cezadır. Oysa öç alma, ilkel bir duygudur ve bu düşünceye dayanan ceza anlayışı da çağımızın gerisinde kalmıştır. Bir başka yanıyla ölüm cezası, insan onuru ile bağdaştırılamaz. Anayasaya ve uluslararası sözleşmelere göre insan onuru ile bağdaşmayan bir ceza verilemez. Onuru ile birlikte insanı da ortadan kaldıran bu ceza, yasalarımızdan çıkarılmalıdır.

Ölüm cezasının suçları önleyici bir etkisi yoktur. İstatistik rakamlar bu görüşü doğrulamaktadır. İşte Almanya'da ölüm cezası kaldırılmadan önce ve kaldırıldıktan sonraya ait istatistik rakamlar:

	Ölüm cezasının kaldırılmasından önceki aylık cinayet ortalaması	Ölüm cezasının kaldırılmasından sonraki cinayet ortalaması
Kuzey Ren ve Westfalen	9.08	5.83
Bavyera	16.4	9.41
Aşağı Saksonya	17.1	8.16
Hessen	4.12	1.79
Baden-Württemberg	5.83	2.95
Ren-Pfalz	3.33	3
Schleswig-Holstein	3.83	2.12
Hamburg	2.37	1.41
Baden	1.13	0.58
Wurtemberg	1.88	3.95*
Bremen	0.63	0.29

*Çocuk öldürmeler dâhil

İngiltere, Belçika ve Hollanda'da değişik tarihlerde kurulan komisyonların yaptığı çalışmalar, aynı sonuca ulaşmıştır. Bu sonucu şöyle özetleye-

biliriz: "ölüm cezasının kaldırılması suç oranını artırmamakta, ölüm cezasının yeniden konulması da suç oranını azaltmamaktadır." Bu rakamlar ve belirlemeler, ölüm cezasının caydırıcılık gibi bir özelliği olmadığını gösteriyor.

Ölüm cezası dönüşü olmayan bir cezadır:

Mahkemeler yanlış kararlar verebilirler. Hukuk tarihi bunun örnekleriyle doludur. Olağanüstü koşullarda, bu tür hatalar daha da çoğalmaktadır. Ölüm cezası dışındaki cezalarda görülen yanlışlar bir oranda er ya da geç düzeltilebilir. Oysa ölüm cezasında adli hatanın düzeltilme olanağı yoktur.

Hukuk tarihi; Fransa'da Ağır Ceza Mahkemesi hâkimlerinin, jürinin hatası yüzünden bir sanığın haksız yere idam edilmesi nedeniyle, yüz yıl siyah giysilerle mahkemeye çıktıklarını yazmaktadır.

Ölüm cezasının, geriye dönüşü olanaksız bir ceza niteliğinde olması; ceza hukuku açısından, yasalardan çıkarılmasını gerektiren önemli gerekçelerden birini oluşturmaktadır.

Aşağıdaki ülkeler ölüm cezasını kaldırmışlardır:

Fransa, İngiltere, Federal Almanya, Amerika Birleşik Devletleri'nde 39 eyalet, Hollanda, İsveç, Norveç, Venezüella, Yeni Zelanda, İsrail, İzlanda, Kolombiya, Nepal, Portekiz, San Marino, Avustralya, Arjantin, Belçika, Avusturya, Brezilya, Danimarka, Dominik, Ekvator, Finlandiya, Honduras, Kosta-Rika, Lüksemburg, Meksika, Nikaragua, Panama ve Uruguay.

Biz bu nedenlerle ölüm cezasının yasalarımızdan çıkarılmasını talep ediyor ve Avrupa Konseyince kabul edilen "İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Sözleşmeye Ek Ölüm Cezasının Kaldırılmasıyla ilgili 6 numaralı protokol"ün ülkemiz tarafından da onaylanmasını istiyoruz.

GENEL AF için ve Ölüm Cezasına Karşı Kampanya

(1) İnsan Hakları Derneği, herkesi, ayrımsız bir GENEL AF İÇİN İMZA vermeye çağırıyor:

- Toplumumuzda yaşanan olağanüstü dönemin açtığı yaraları sarmak, barışa ve huzura giden yolu açmak için,
- Baskının somut biçimleri olan siyasal tutukluluğu ve hükümlülüğü sona erdirerek, güvenli, özgür ve dinamik bir toplumsal ortam yaratmak için,

- Olağanüstü yargılamalar, işkence ile alınan anlatımlar ve başka nedenlerle yoğunlaşmış bulunan adli yanlışları düzeltmek için,
- Düşünce, örgütlenme ve basın özgürlüğüne aykırı olarak verilen ve toplamı binlerce yılı bulan cezalardan ötürü ortaya çıkan çağdışlılıktan kurtulmak için,
- Siyasal görüş ayrımı gözetilerek yapılan tek yanlı yargılamalar ve uygulanan çifte standarttan doğan adaletsizliği gidermek için,
- Cezaevlerinin kötü koşullarında çürümeye zorlanan insanlarımızı, doğal yaşam ortamına kavuşturmak ve topluma yararlı olabilmelerini sağlamak için,
- Özellikle toplu siyasal suçların temelinde, kişilerin özel ve öznel davranışlarının değil, toplumsal yapı değişimlerinin nesnel nedenlerinin bulunduğunu göz önünde tutarak, tüm toplumun birlikte oluşturduğu sorunlardan, yalnızca bir kısım insanları cezalandırmanın doğurduğu tarihsel yanlışlıktan kurtulmak için,
- Yurtiçinde ve yurt dışında türlü nedenlerle kimi hakları elinden alınmış olan çok sayıdaki insanın uğratıldığı haksızlıkları sona erdirmek için,
- Kısacası, barış, özgürlük ve demokrasi için,

AYRIMSIZ BİR GENEL AF İSTİYORUZ.

(II) İNSAN HAKLARI DERNEĞİ, herkesi,
ÖLÜM CEZASININ KALDIRILMASI İÇİN İMZA vermeye çağırıyor:

- Yaşama hakkına doğrudan ve haksız bir saldırı olduğu için,
- Öç alma gibi ilkel bir anlayıştan kaynaklandığı için,
- Suçluyu iyileştirme ve topluma kazandırma amacı güden çağdaş infaz anlayışına aykırı olduğu için,
- Adli yanlış durumunda düzeltme olanağı bulunmadığı için,
- Uygar ülkelerde kaldırıldığı için,

- Suç işlemeyi önleme gibi bir işlevi olmadığı için,
- İnsan yaşamına ve onuruna saygıyı yaygınlaştırmak için,

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine ek 6 nolu protokolün onaylanmasını ve ölüm cezasının Anayasadan ve öbür yasalardan çıkarılarak kaldırılmasını istiyoruz.

Yukarda sıraladığımız nedenlerle,

- Siyasal partileri, sendikaları, meslek örgütlerini, dernekleri
 - Basını, üniversiteleri, kültür ve sanat kuruluşlarını,
 - Ozan, yazar ve sanatçıları,
 - Tüm halkımızı, herkesi,
- yazı ve inceleme gibi bilimsel etkinlikleriyle,
 - demeç, bildiri, haber gibi güncel etkinlikleriyle,
 - şiir, resim, karikatür, fotoğraf, öykü, oyun gibi sanatsal ve kültürel etkinlikleriyle,
 - ve düzenleyeceğimiz etkinliklerde bizzat yer alarak, Genel Af için ve ölüm cezasına karşı açtığımız kampanyaya katılmaya, destek vermeye çağırıyoruz.

BASIN AÇIKLAMASI

İnsan Hakları Derneği tarafından oluşturulan "Siyasal Göçmenlerin Güvenli Dönüş ve Uyruluk Haklarını Koruma Komitesi" çalışmalarına başlamış ve amaç ve ilkelerini kamuoyuna duyurmayı kararlaştırmıştır.

Türkiye'de sık sık yaşanan olağanüstü koşulların sonucu olarak yurtdışına çıkmak ve yabancı ülkelerde değişik statülerde yaşamak zorunda bırakılanlar, özellikle 12 Eylül 1980'den sonra yığınsal boyutlara ulaşmıştır.

Yönetmelik ve siyasi kararlarla bir bölümünün uyruluğu da ellerinden alınmış olan bu insanlarımızın yurda dönüş istek ve hazırlığında oldukları bilinmektedir.

Bu insanlarımızın olağanüstü sorgulama yöntemleri, adil ve güvenli biçimde yargılanmayacakları kaygısı ile yurt dışında kalmak zorunluluğunu duymaktadırlar.

Komite olarak amaçlarımız:

- a. Bu siyasi göçmenlerin güvenlik içinde yurda dönmelerinin, haklarında yasal işlem bulunanların adil bir soruşturma ve yargılamadan yararlanmalarının,
- b. Yönetmelik ve siyasi kararlarla uyrukluluğunu yitirmiş olanların, en doğal haklarından olan yurttaşlık haklarının geri verilmesinin sağlanmasıdır.

Gerek uluslararası gerek ulusal hukuk açısından yerine getirilmesi temelde devletin yükümlülüğü olan bu amaçların gerçekleştirilmesi için komitemiz gerekli etkinlikleri yapacaktır. Bu doğrultuda tüm ilgili kurum ve kuruluşları çaba göstermeye çağırıyoruz. 29.4.1988

Komite Başkanı: Prof. Dr. Hüsnü Göksel

Komisyon üyeleri: Prof. Dr. Rona Aybay, Prof. Dr. Sadun Aren, Avukat Halit Çelenk, Büyükelçi Mahmut Dikerdem, Avukat Güney Dinç, Doç. Dr. Nurkut İnan, Avukat Turgut Kazan, Yazar Aziz Nesin, Prof. Dr. Çetin Özek, Muzaffer Sencer.

BASIN AÇIKLAMASI

İnsan Hakları Derneği tarafından düşünce ve örgütlenme özgürlüklerinin gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla oluşturulan komisyonumuz çalışmalarına başlamıştır.

Komisyonumuz düşünce özgürlüğünü ve belli bir düşünceyi paylaşanların serbestçe örgütlenmelerini ve o yönde etkinlik gösterebilmelerini demokrasinin temel gereklerinden saymaktadır.

Bu amaçla:

Komisyonumuz aşağıdaki düşünce ve isteklerin kamuoyuna duyurulmasında yarar görmektedir:

Düşünce ve örgütlenme özgürlüğü insanın temel haklarından. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve öteki uluslararası belgelerde kişinin temel hakları arasında yer alan düşünce ve örgütlenme özgürlüğüne, ülkemizde öteden beri anti demokratik sınırlamalar getirilmiştir. Bu sınırlamalar siyasal, ekonomik ve toplumsal örgütlenmelerde olduğu gibi bilim, sanat ve kültür alanlarında da kendini göstermiş ve bu alanlarda toplumsal dinamizmi engellemiştir.

Demokratik ve sosyal hukuk devleti ilkelerine ters düşen bu düzenlemeler; başta TCK'nın 141–142. maddeleri olmak üzere toplumumuzun uygar ülkeler düzeyine ulaşmasına engel olmuş ve bu ülkelerle aramızda bir uçurum yaratmıştır. Bu uçurumun kapatılması ve yurdumuzun düşünce ve örgütlenme özgürlüğü açısından uygar ülkeler düzeyine ulaşabilmesi ve bu amaçla yeni demokratik ve çağdaş düzenlemelere gidilebilmesi için sözü geçen engellerin kaldırılması önümüzde vazgeçilmez bir görev olarak durmaktadır.

Bu nedenle komisyonumuz;

İnsan haklarının ve demokratik sosyal hukuk devletinin vazgeçilmez ilke-

si olan düşünce ve örgütlenme hak ve özgürlüğünün engelleyen tüm anayasal ve yasal düzenlemelerin kaldırılmasını zorunlu görmekte, bu konuda tüm kişi ve kuruluşları düzenlenecek etkinliklere katılmaya ve çaba göstermeye çağırmaktadır.

Komisyon Başkanı

Avukat Halit Çelenk

Komisyon Üyeleri

Avukat Ergin Cinmen

Avukat Turgut Kazan

Gazeteci-Yazar Uğur Mumcu

Gazeteci-Yazar Mahmut Tali Öngören

Avukat İskender Özturanlı

Avukat Ersen Sansal

Prof. Dr. Bahri Savcı

Avukat Ahmet Tahtakılıç

Doç. Dr. Bülent Tanör

**İnsan Hakları Derneği Genel Başkanı Avukat Nevzat Helvacı'nın
Türkiye'ye dönmek isteyen yurtdışındaki siyasal göçmenler ve
sığınanların sorunlarına ilişkin olarak 6.4.1988 tarihinde yaptığı basın
toplantısının metni.**

Değerli Basın Mensupları,

1980'li yıllarda Türkiye'de yaşanan olağanüstü koşulların ürünü olarak yurtdışına çıkan ve yabancı ülkelerde değişik statülerde yaşamak zorunda bırakılanlar, yığinsal boyutlara varmıştır.

Bunlardan bir bölümü Türk uyrukluğunu sürdürürken, önemli bir bölümü yönetsel kararlarla uyrukluğunu yitirerek siyasal sığınma aramak durumunda kalmışlardır.

1982 Anayasası, hiçbir Türkiye Cumhuriyeti yurttaşının, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça yurttaşlıktan çıkarılamayacağını hükme bağlamıştır. Bu açık hükme karşın, 1981 yılında "T.C.'nin iç ve dış güvenliği aleyhinde eylemde bulunma" gibi kapsamı belirsiz ve keyfi uygulamalara elveren bir gerekçeyle Türk uyrukluğunun kaybettirilmesine olanak tanınmıştır.

Yurttaşlık yasası hükümleri uyarınca Türkiye Cumhuriyeti yurttaşının uyrukluğunu yitirmesi konusunda karar almaya yetkili organ Bakanlar Kuruludur. Bakanlar Kurulu, bilindiği gibi yürütmeye yetkili bir siyasal organdır. Uyruklu gibi başta gelen haklardan birinin siyasal bir organın takdir ve tasarrufuna bırakılması, sayısız sakıncalar içerir. Uyrukluğa ilişkin kararlar için yargı yolunun açık olması, yeterli bir güvence değildir. Bu nedenle uyrukluğun kazanılması gibi yitirilmesi de yargı organının yetkisinde olmalıdır.

Öte yandan Türkiye Cumhuriyeti uyrukluğunu yitirenlerden önemli bir kesimi, uyrukluğuna ilişkin uluslararası ilkelere ve TVK'nun genel anlayışına aykırı olarak uyruksuz kalmış durumdadır. Gerçekten İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 15. Maddesi herkesin bir uyrukluğa hakkı oldu-

ğunu ve kimsenin keyfi olarak uyrukluğundan yoksun bırakılamayacağını belirtmiş ve uluslararası uyruklu hukuku herkesin bir uyrukluğuna bulunması ilkesini benimsemiştir.

Yurt dışında güç koşullarda yaşamak zorunda bırakılanların bir bölümü henüz siyasal göçmen konumundadır.

Uyruklu ve sığınma hakkına ilişkin uluslararası belgeler ve sığınanlarla ilgili kuruluşların statüleri, siyasal ve benzeri nedenlerle yabancı bir ülkeye sığınanların ülkelerinden ayrılmalarına yol açan nedenlerin ortadan kaldırılmasını ve ülkelere gönüllü ve güvenli dönüşlerini sağlamayı amaç saymıştır.

Uyrukluğunu yitirenlerin yurda dönmeden ya da yurda dönüşlerinde T.C. uyrukluğunu yeniden kazanmalarına yasal bir engel yoktur. TVK'nun 8. maddesine göre, Türk uyrukluğunu yitirmiş olanları Bakanlar Kurulu oturma koşulu aranmaksızın yeniden uyrukluğa alabilir.

Haklarındaki hükmün yerine getirilemeyişi ya da yargılanamayışları nedeniyle uyrukluğunu yitirenlerin yurda dönmeleri, uyrukluğun yitirilmesini gerektiren koşulların ortadan kalkması demektir.

Türkiye Cumhuriyeti uyrukluğunu yitirenlerden bir bölümü ara rejimlerin olağanüstü mahkemelerince hüküm giymiş, önemli bir bölümü ise kendilerine çeşitli suçlar yüklenmekle birlikte, suçluluğu kesinleşmemiş kimselerdir. Olağanüstü mahkemelerce verilen hükümlerin adli bir yargılama sonucu olduğu ya da başlatılan kovuşturmaların haklı gerekçelere dayandığı kuşkuludur.

Hükmü kesinleşmiş olanlarla henüz hüküm giymemiş olanlar, adil bir yargılama beklentisi içindedir. Olağanüstü bir yargılama süreci içinde özellikle bir sorgulama yöntemi olarak başvuru işkence ve benzeri uygulamalarla alınan ifadeler ve zor yöntemleriyle sağlanan kanıtlara dayanan mahkeme hükümlerinin adilliği tartışmalıdır.

Türkiye'nin imza koyduğu işkence yasağına ilişkin BM Sözleşmesinin 15. maddesi işkence sonucu verilmiş olduğu anlaşılan bir ifadenin herhangi bir kovuşturmada kanıt olarak kullanılmasını yasaklamıştır. Bu nedenle, çoğu anılan yöntemlerle alınmış ifade ve kanıtlara dayanan ve mahkumiyetle sonuçlanan davalar, adaletin amaçları bakımından yeniden görülebilmelidir.

Siyasal gerekçelerle yabancı ülkelere sığınanların yurda dönüşlerinde uğrayacakları davranış konusunda benzeri örnekler ciddi kaygılar yaratmaktadır.

İşkence ve kötü davranış yasağına ilişkin uluslararası sözleşmeleri imzalayan ya da onaylayan Türkiye'nin, yurda dönmek isteyenlerin sorgulama güvenliğini ve Anayasal ve uluslararası yükümlülüğü gereği adil yargılanmalarını sağlamak ödevidir.

Bu arada, olağanüstü rejimler altında zulme uğrayarak ve başta yaşam hakkı olmak üzere hak ve özgürlüklerinden yoksun kalarak ülkemize sığınan ve sayılan büyük boyutlara varan ve çoğunluğunu İranlıların oluşturduğu siyasal göçmenlere, sığınanlara ilişkin uluslararası hukukun tanıdığı hak ve olanakları sağlamak Türkiye'nin ödevidir.

İHD olarak istediğimiz, olağanüstü koşullar ve uygulanan olağandışı yargılama yöntemlerinden ötürü güvenli ve adil biçimde yargılanamayacakları görüşüyle yurt dışına çıkarak siyasal sığınma aramak zorunda kalan ve bu arada uyrukluğunu yitirenlerin, Türkiye'ye güvenli dönüşlerinin sağlanmasıdır. Sayıları on binleri bulan bu kimselerin ülkeye dönüşleri ve haklarını yeniden kazanmaları, salt onların yararına değil, uluslararası saygınlığı açısından Türkiye'nin çıkarıdır.

Sonuç olarak insan haklarına aykırı olan bu durumun giderilmesi, Türk kamuoyu kadar dünya kamuoyunu tedirgin eden bir haksızlığa son vermiş olacaktır.

İHD, Türkiye'ye dönmek isteyen insanlarımızın durumunu izlemek üzere bir komite oluşturmuştur. Bu komite, Prof.Dr. Hüsnü Göksel'in başkanlığında şu adlardan oluşmaktadır.

Prof. Dr. Çetin Özek, Prof. Dr. Rona Aybay, Prof. Dr. Sadun Aren, Emekli Büyükelçi Mahmut Dikerdem, Doç.Dr. Nurkut İnan, Dr. Muzaffer Sencer, Avukat Halit Çelenk, Avukat Güney Dinç, Avukat Turgut Kazan ve Yazar Aziz Nesin.

Ayrıca bu konu basında Prof. Dr. Mümtaz Soysal, Mustafa Ekmekçi, Refik Erduran, Varlık özmenek, Selçuk Altan ve Ahmet Abakay tarafından izlenecektir. Bu isimler daha da artabilir.

Durumu, değerli basınımız aracılığıyla kamuoyunun bilgisine saygı ile sunarız.

BASIN AÇIKLAMASI

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ DÜŞÜNCE VE ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ KOMİSYONU BAŞKANI AV. HALİT ÇELENK; YAPTIĞI AÇIKLAMADA; TOPLUMUN DEMOKRATİKLEŞMESİNİN ÖNÜNDEKİ ENGELLERİN BAŞINDA EMekten YANA VE DÜŞÜNCE ÖRGÜTLENME HAKKININ SUÇ SAYILMASI GELMEKTEDİR.

12 Eylül döneminde, emekten yana düşünce ve örgütlenme özgürlüğünü yasaklayan 141-142. maddelere dayanılarak yargılananların sayısı yaklaşık yetmiş bine ulaştı. Geçtiğimiz haftalarda DGM'lerde de bu maddelere dayanılarak açılan davalarda kimi örgüt yöneticileri hakkında düşüncelerinden ötürü ölüm cezası istendi. Düşünce açıklama suçundan 750 yıl ağır hapis cezasına çarptırılan dernek yöneticileri sekiz yıldan beri cezaevlerinde yatmaktadırlar.

Yine 141-142. maddelere aykırı eylemde bulunmak suçlamasıyla günlük büyük bir gazete toplatıldı. Yayımlanan kimi dergilerin 22 sayısına yasaklama kararı verildi. Böylece basın ve düşünce özgürlüğüne yönelik baskılar daha da yoğunlaştırıldı.

Ülkemizde hala düşünce açıklamasını suç sayan ve ağır yaptırımlarla cezalandıran yasa maddeleri yürürlükte bulunmaktadır. Çağdaş her türlü düşüncenin açıklanma ve örgütlenme hakkı uygar ülkelerin kabul ettiği temel insan haklarındadır.

Demokratik rejimin vazgeçilmez koşulu ve İnsan Haklarının başında gelen düşünce ve örgütlenme özgürlüğüne getirilen bu kısıtlamaların kaldırılması zamanı gelmiş ve geçmiştir. Bu kısıtlamalar, uygar dünya önünde, ülkemizin büyük bir "ayıp"ını oluşturmaktadır. İnsan Haklarına ve demokratik ilkelere saygılı tüm kişi ve kuruluşların öncül görevi, bu ayıptan bir an önce kurtulmamız için çaba göstermek olmalıdır.

Kısaca, toplumun demokratikleşmesinin önündeki engellerin başında gelen emekten yana düşünce ve örgütlenme hakkı suç sayılmaktan çıkarılmalıdır. Bu yolda gösterilecek çabamız kararlı ve sürekli olacaktır. 21.6.1988

BASIN AÇIKLAMASI

İnsan Hakları Derneği tarafından oluşturulan, "Çalışma Hakkı ve Çalışma Yaşamının Demokratikleştirilmesi" komisyonunun basın açıklaması:

1. Ülkemizde çalışma hakkı büyük ölçüde ihlal edilmektedir. Temel hak ve özgürlüklerin ayrılmaz bir parçası olan çalışma hakkının ihlali, bu özgürlükler bütününe yapılan açık bir saldırı niteliğindedir.

2. Bilindiği gibi çalışma hakkı bütün insan hakları belgelerinde yer almaktadır. Bu hak, çalışmak isteyen herkesin niteliğine uygun iş sahibi olmasını, sağlıklı ve güvenilir çalışma koşullarını, iş güvencesini, tüm çalışanların örgütlenme hakkını kapsar. Çalışma hakkının bir yandan devlete bir yandan da öteki tüzel ve gerçek kişilere karşı korunması gerekir. Bu korunmanın demokrasiyi yok etmeye yönelik güç odaklarına karşı gerçekleştirilmesi zorunluluğu ayrı bir önem taşır. Bu hakkın yaşam hakkı ile de yakın bir bağlantısı vardır. Bu nedenle yaşamsal bir niteliği bulunmaktadır.

3. Ekonomik ve siyasal düzenleri ister kapitalist ister sosyalist olsun, devletler her gün çalışma hakkı ile ilgilenmek gereğini artan bir yoğunlukla duymaktadırlar. Oysa ülkemizde siyasal iktidar devletin yurttaşlarına iş bulma görevi bulunmadığı görüşünü ileri sürebilmektedir. Bu çağdışı bir anlayıştır.

4. Komisyonumuz; çalışma hakkının kapsamını, bu hakkın önündeki yasal ve fiili engelleri, kamuoyuna duyurmak, özümsemesini sağlamak ve çözüm önerilerini geliştirmek üzere çalışmalar yapmak amacı ile oluşmuştur. Komisyonumuz, bu amaçları için tüm kişi ve kuruluşlarla dayanışma içinde olacaktır.

5. Komisyonumuz, '1 Mayıs'ta emekçilerin toplantı hakkına yapılan fiili engellemeleri ve saldırıları, çalışma hakkına yönelik saldırıların önemli bir parçası saydığını, güncelliği nedeni ile belirtir.

KOMİSYON BAŞKANI

Prof. Dr. Cahit Talas

KOMİSYON ÜYELERİ

Prof.Dr. Sadun Aren
Prof.Dr. Alpaslan Işıklı
Avukat Mebuse Cınmen
Özcan Keskeç
Oktay Tan

Doç.Dr. Fatih Gümüş
Prof.Dr. Yakup Kepenek
Dr. Sabiha Çaycı
Avukat Halit Çelenk

IRAK KÜRTLERİNİN TÜRKİYE'YE SİĞİNMALARINA İLİŞKİN İNSAN HAKLARI DERNEĞİ GENEL BAŞKANI NEVZAT HELVACI'NIN BASIN TOPLANTISI METNİ

Değerli Basın Mensupları,

İnsan Hakları Derneği Genel Yönetim Kurulu, Ankara'da toplanarak Irak Kürtlerinin Türkiye'ye sığınmaları olayını, insan hakları ve uluslararası sözleşmeler açısından değerlendirmiştir.

Irak Yönetimi, ülkenin Kuzey'inde yaşayan Kürt Halkına karşı topyekûn bir saldırıya geçmiş, kadın, çocuk ve yaşlı ayrımı gözetmeksizin sivil halkı katletmeye girişmiştir. Kimyasal silahların da kullanıldığı bu eylem bir soykırıma dönüşmüştür. Bu soykırımdan kaçan 120 bin insan Türkiye'ye sığınmıştır. Ancak basından alınan bilgilere göre 30 bin dolayında insanın da, Irak Ordusu tarafından kuşatma altına alınarak Türkiye'ye giriş yolları kapatılmıştır. Bu insanlar yok edilme tehlikesi ile karşı karşıyadırlar. Uluslararası Af Örgütü'nün açıklamaları da bu yöndedir.

Soykırım bir insanlık suçudur. Bu suçun önlenmesi ile suçluların cezalandırılması için Birleşmiş Milletler, Türkiye'nin de onayladığı bir sözleşmeyi benimsemiştir. Kimyasal silah kullanılması da uluslararası sözleşmelere aykırıdır. İnsan hakları ve uluslararası sözleşmelere aykırı olarak ve kimyasal silahları kullanarak soykırım eylemine girişen Irak Yönetimini, bu eylemlerinden ötürü tüm Dünya kamuoyu önünde kınıyoruz. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde, insanların ayırım gözetilmeksizin temel hak ve özgürlüklerden yararlanmaları öngörülmüştür. Bu bildirgenin 14. maddesine göre, "herkesin, zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır". Bu hak Birleşmiş Milletler tarafından daha da geliştirilerek, "Sığınanların Statüsüne İlişkin Sözleşme", "Sığınanların Statüsüne İlişkin Protokol" ve "Sığınma Bildirgesi" gibi uluslararası metinlerle güvence altına alınmıştır.

Sığınanların Statüsüne İlişkin Sözleşme, iki ilkeyi esas almıştır. Bunlardan birincisi, bir ülkede, o ülkenin uyruklularıyla sığınanlar arasında, olabildiğince

az ayırım gözetilmesi, ikincisi ise, ırk, din ya da gelinen ülkeye göre sığınanlar arasında hiç bir ayırım yapılmamasıdır.

Bu sözleşmeleri onaylayan Türkiye, yükümlülüğünü yerine getirerek 120 bin kişiye sığınma olanağı tanımıştır. Ancak Irak Ordusu tarafından kuşatma altında tutulduğu için 30 bin dolayındaki kişi, soykırım tehlikesi ile karşı karşıyadırlar.

İnsan Hakları Derneği, bu olayın Türkiye açısından siyasal bir sorun değil, insani bir sorun olduğu ve yaklaşımların buna göre yapılması gerektiği inancındadır.

Bu nedenle,

- Sığınanlara kısa sürede yiyecek ve giyecek yardımı ile barınak olanaklarının sağlanmasını, mevsimin ve iklimin ağır koşullarını da dikkate alarak yardımların hızlandırılmasını,
- Yurt içinden ve dışından yöreye yapılacak her türlü yardım için kanalların açık tutulmasını ve izin verilmesini,
- Yapılan yardımların yerine bir an önce ulaştırılmasını ve yardımların amacına uygun olarak kullanılmasını,
- İran ya da başka bir yere gitmek istemeyenlerin zorla gönderilmemesini,
- Derneğimize olayı yerinde inceleme ve gözleme olanağı tanınmasını istemekteyiz.

İnsan Hakları Derneği Genel Yönetim Kurulu, konu ile ilgili gelişmeleri izlemek ve değerlendirmek amacıyla bir komisyon oluşturmuştur. Bu komisyon tarafından oluşturulacak bir heyet, bir an önce sığınanların bulunduğu yerlere gönderilecektir.

Genel Yönetim Kurulumuz ayrıca, sığınanlara yardım amacıyla "BİR KAZAK BİR BATTANİYE" adı altında bir kampanya başlatma kararı almıştır. Bu kararımızı yaşama geçirmek için, bugün İçişleri Bakanlığına gerekli başvuru yapılacaktır. İçişleri Bakanlığı'nın bu konuda olumlu yanıt vermesi halinde, kampanya İnsan Hakları Derneği Genel Merkezi ve yurt genelindeki tüm şubeleri aracılığıyla etkin bir biçimde sürdürülecektir.

İnsan Hakları Derneği olarak, Demokratik kurum ve kuruluşlar ile basınımızın bu konuda gerekli duyarlılığı göstereceğine ve destek sağlayacağına inanmaktayız. (6 Eylül 1988)

Av. Nevzat HELVACI

13 Ağustos 1988

Basın Açıklaması
(Tek Tip Elbiseye İlişkin)

Tek tip elbisenin, cezaevlerinde gerginliğe, direnişlere ve toplu açlık grevlerine neden olduğu, yakın günlerin anıları olarak belleklerde.

Tek tip elbise, yalnız giysinin niteliği bakımından değil, giydirilmek istenmesindeki amaç bakımından da onur kırıcı ve küçültücü.

Siyasal tutuklu ve hükümlülerin, yakın geçmişte, tek tip elbiseye karşı tepkileri, Bakanlıkça biliniyor. Bugün, tek tip elbisenin, kimi cezaevlerinde toplu olarak giyilmeyeceği de biliniyor. Tek tip elbise giymedikleri zaman, kınama cezası verileceği, bu cezaların mektuplaşma ve görüş yasağına neden olacağı, bu yasağın, infazları yakacağı ve tahliyesi gelenlerin tahliye olamayacağı da Bakanlıkça biliniyor.

Geciktirilmiş bir genel affın çıkarılmaması bir yana, tahliyesi yaklaşanların infazlarını yakmaya ortam hazırlayacak bu tür gerginleştirici davranışlar, siyasal iktidarın "gerginlik" istemeyen politikasına ters düşüyor. Tek tip elbise konusunda, Bakanlık ısrarlı ise, bunu, örneğin 2000 yılı için programlayabilir. Toplum kendisini buna hazırlar. Ama bugün, cezaevleri, tek tip elbiseye karşı bu denli duyarlı iken, böyle bir uygulama, doğru ve insancıl bir yaklaşım olarak değerlendirilemez.

Adalet Bakanlığı'nın, cezaevlerinin sıcak zeminini daha da ısıtacak tek tip elbise uygulamasını durdurmasını, bu uygulamadan doğacak olan disiplin cezalarını kaldırmasını bekliyoruz.

Muzaffer İlhan Erdost
İHD Ankara Şube Başkanı

Ankara, 30.8.1988

Basın Açıklaması

"Türkiye'ye Sığınmak İsteyen Iraklı Kürtlerle İlgili"

Irak'ın kuzey dağlık bölgesinde soykırıma dönüşen olayları ve olaylara sessiz kalmayı yeğleyen yöneticileri kaygıyla izliyoruz.

Türkiye'ye tür sığınmaların yeni ve ilk olmadığı bilinir. 1930'u yıllarda, İngiliz uçaklarının bombalı saldırısından kaçan Barzan aşireti, Şemdinli'den Türkiye'ye sığınmış, bin kişilik aşiret Yüksekova'da bir yıl konuk edilmiş, aşiret reisleri Eskişehir'de kalmıştır.

1948'de, gene Irak ve İngiliz uçaklarının bombalı saldırılarından kaçan Molla Mustafa Berzani ve 800 Peşmergesi, Şemdinli'nin Bay köyünden Türkiye'ye geçmiş, hükümetin bilgisinde ve denetiminde, Sovyetler Birliğine geçmesi için güzergâh gösterilmiştir.

1960'lı yıllarda, Berzani aşiretiyle çatışan Bradost aşireti, Mezar Gediğinden Şemdinli'ye sığınmış ve olaylar durulana değin Şemdinli'de konuk edilmiştir.

Iraklı Kürtlerin son günlerde karşılaştığı durum, insanlığın tanıdığı en büyük dramlardan biridir. Yoksul, güçsüz, çaresiz halk, çocuk, ana, yaşlı, hasta onbinlerce insan, karın yağmaya başladığı bu günlerde can telaşındadır.

Sığınma hakkı Birleşmiş Milletler'in kabul ettiği bir haktır. Türkiye açısından sorun, siyasal bir sorun olmaktan çok, insani bir sorundur. Bu insanlara Türkiye'nin kucağını açması, onları konuk etmesi, insan olmanın, uygar bir devlet olmanın gereğidir.

İHD Genel Başkanı
Nevzat Helvacı

İHD Ankara Şube Başkanı
Muzaffer İlhan Erdost

1 Nisan 1988

BASIN AÇIKLAMASI

Irak'ta kendi yurttaşlarına karşı kimyasal silah kullanıldığını, yerleşim yerlerinde sivil halkın zehirlenerek öldüğünü, basından ve televizyondan öğrendik ve korkunç görüntüleri izledik.

İnsan haklarının en çok ihlal edildiği dönemler, savaş dönemleri olmuştur. Bununla birlikte, savaşın da kuralları vardır ve savaşta uygulanacak kurallar ve silahlar, uluslararası sözleşmelerle saptanmıştır. Kimyasal silahların kullanımı da uluslararası sözleşmelerle yasaklanmıştır.

Kimyasal silahların kullanılması, özellikle çocuk, kadın ve yaşlıların toplu imhası, savaşın amacından öte, toplulukların kitlesel imhası amacını taşır. Yaşam hakkı, insanın en temel hakkıdır. Savaş nedeniyle de olsa, savaş-dışı bulunan sivil halkın vahşice imhasını, insan haklarına özünden aykırı buluyor ve şiddetle kınıyoruz.

İHD Genel Başkanı
Nevzat Helvacı

İHD Ankara Şubesi Başkanı
Muzaffer İlhan Erdost

BASIN AÇIKLAMASI

İnsan Hakları Derneği'nce oluşturulan 1402'likler Komisyonu Başkanı Doç . Dr. Nurkut İnan'ın basın açıklaması:

İnsan Hakları Derneği'nin Çalışma Hakkına ilişkin etkinlikleri çerçevesinde kurulmuş olan 1402'likler Komisyonu Ankara, İstanbul ve İzmir'de çalışmalarına başlamıştır.

Komisyonun ilk işi Türkiye'de 1402 Sayılı Yasa nedeniyle işini kaybedenlerin sayısını saptayıp bir liste düzenlemek olacaktır. Ulaşmak istediğimiz kişiler yalnız Sıkıyönetim Komutanlarınca görevlerine son verilenler değil, 1402 tehdidi ile istifaya ya da emekli olmaya zorlananlar, sanki sıkıyönetim emri varmış gibi idarece işten çıkarılanlar ve 1402 Sayılı Yasanın uygulanmasını protesto amacıyla istifa edenlerdir.

Bu bilgiler toplandıktan sonra Ekim ayı içinde bir "1402'likler ve Çalışma ve öğretim Hakkı Kurultayı" düzenlenecektir. Henüz ayrıntıları saptanmamış olmamakla birlikte, bu Kurultay'da kamuoyunun aydınlatılması, 1402'liklerin durumunun ve istemlerinin duyurulması, hukuka, insan haklarına ve Anayasa'ya aykırı olan yasa hükmünün yürürlükten kaldırılarak 1402'liklerin tüm haklarının iadesi konularında çalışmalar yapılacaktır.

Yasanın kendilerine verdiği yetkiyi kullanan tüm eski Sıkıyönetim komutanları Kurultaya davet edilerek, yapacakları açıklamalar değerlendirilecektir. YÖK Başkanı, Rektörler ve bazı genel müdürler gibi perde arkası sorumluları da çağrılacak ve açıklama yapmaları talep edilecektir.

Sanıyoruz ki bu konuda eski sıkıyönetim sorumluluğunu devralmış olan Genel Kurmay Başkanlığına düşen asgari görev her bir görevine son verilme gerekçesini açıklamaktır.

Kurultay'a ayrıca siyasal partiler ile hükümetin de temsilcileri davet olunarak görüşleri alınacak, 1402'liklerin haklarının iadesi ve zararlarının giderilmesi konusunda görüş alış verişi yapmaları sağlanacaktır.

23.5.1988

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ GENEL MERKEZİ
1987-1988 YILLARI
GELİR-GİDER DURUMU

(21 Ekim 1988'e kadar)

Gelirler Toplamı		Giderler Toplamı	
Üye ödentisi	1.828.500.-	a) Personel gideri	5.330.315.-
Bağışlar	16.449.850.-	b) Kira ve salon	4.647.190.-
Diğer gelirler	8.193.395.-	c) PTT, ilan, yayın	8.858.220.-
	<u>26.471.745.-</u>	d) Yol masrafları	1.401.160.-
		e) Çeşitli giderler	4.853.990.-
			<u>25.090.875.-</u>

Derneğimizin 21 Ekim 1988 Varlığı

Para:

-Kasa	239.195.-
-Banka	<u>1.141.675.-</u>
	1.380.870.-

18 Ekim 1988. Ankara

DENETİM KURULU RAPORU

Denetim Kurulu üyelerimiz Vecihi Timuroğlu'nun başkanlığında 18.10.1988 günü toplanarak Genel Sayman İhsan Atar'dan saymanlıkla ilgili defterleri ve tüm alındı belgelerini inceledi.

- 1) Saymanlıkla ilgili tüm defterlerin düzenli tutulduğu görüldü.
- 2) Kasa defterine göre 1987 ve 1988 yıllarında:

Üye ödentisi	Bağışlar	Diğer gelirler
	1.828.500.-	16.642.850.-7.977.830.-TL

ki toplam olarak 26.449.190.- (yirmialtı milyondört yüz kırkdokuz bin yüz seksen) lira gelir saptanmıştır.

3) Kasa defterine göre 1987 ve 1988 yıllarında: Toplam 24.986.975.- (yirmidört milyondokuz yüz seksenaltı bin dokuz yüz yetmiş beş) TL gider saptanmıştır.

Halen kasada 1.462.205.—(birmilyondört yüz altmış ikibin yüz beş) TL bulunduğu görülmüştür.

Genel Kurul Başkanlığına saygı ile sunulur.

Denetim Kurulu Bşk. Vecihi Timuroğlu	Denetim Kurulu Üyesi Latif Küey	Denetim Kurulu Üyesi Neyyire Özkan
---	------------------------------------	---------------------------------------

İmza

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ GENEL MERKEZİ

1989-1990 YILLARI GELİR BÜTÇESİ

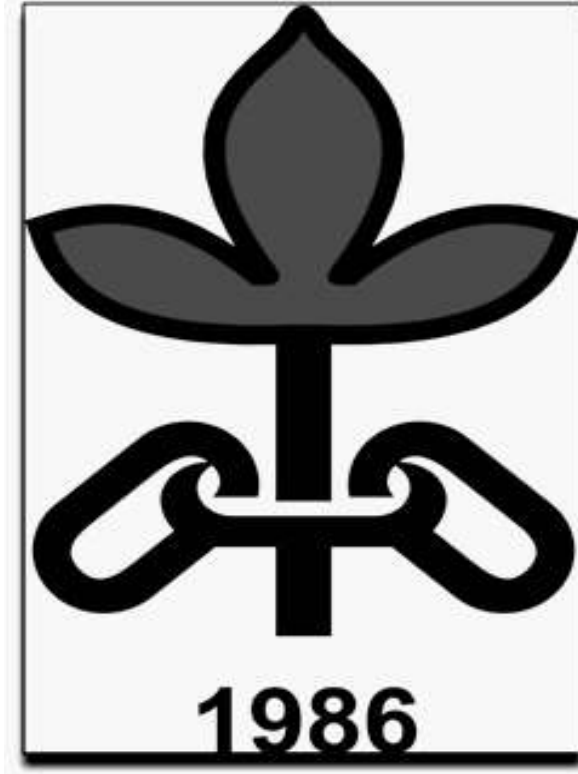
Gelirin Çeşidi	1989	1990
1. Üye ödentisi	24.000.000.-	30.000.000.-
2. Bağışlar	18.000.000.-	30.000.000.-
3. Türlü Gelirler (etkinlikler vs)	5.964.320.-	10.229.480.-
	<u>47.964.320.-</u>	<u>70.229.480.</u>

Yönetim Kurulu, gelir artırıcı nedenlerle ek bütçe yapmaya yetkilidir.

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ GENEL MERKEZİ
1989-1990 YILLARI GİDER BÜTÇESİ

Giderin Çeşidi	1989	1990
1. Çeviri giderleri	1.000.000.-	1.800.000.-
2. Yayın baskı giderleri	8.960.000.-	11.200.000.-
3. Çeşitli yayın giderleri	720.000.-	900.000.-
4. Yönetim Kurulu yollukları	2.200.000.-	4.500.000.-
5. Yürütme Kurulu yollukları	4.400.000.-	6.200.000.-
6. Personel giderleri	9.938.520.-	14.907.789.-
7. Kira-stopaj giderleri	7.390.800.-	7.792.200.-
8. PTT giderleri	2.465.000.-	3.697.500.-
9. Aydınlatma giderleri	300.000.-	600.000.-
10. Salon kirası ve İlanlar	7.560.000.-	12.572.000.-
11. Kırtasiye giderleri	864.000.-	1.728.000.-
12. Çeşitli giderler	2.166.000.-	4.332.000.-
	<u>47.964.320.-</u>	<u>70.229.480.-</u>

Yönetim Kurulu, gereksinimine göre fasıldan fasıla aktarma yapmaya, bütçe denkliğini bozacak durumlara karşılaşırsa giderleri kısmak için her türlü önlemi almaya yetkilidir.

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ